

Lotta Kontkanen

TYÖNTEKIJÄT LASTENSUOJELUN ERITYISTASON SIJAISHUOLLOSSA EETTISENKUORMITUKSEN NÄKÖKULMASTA

Opinnäytetyö

Mielenterveyshoitotyön koulutus (ylempi amk)

Sosiaali- ja terveysalan ylempi ammattikorkeakoulututkinto

2025

**Kaakkois-Suomen
ammattikorkeakoulu**

Tutkintonimike	sosionomi (ylempi AMK)
Tekijä/Tekijät	Lotta Kontkanen
Työn nimi	Työntekijät lastensuojelun erityistason sijaishuollossa eettisen kuormituksen näkökulmasta
Toimeksiantaja	Mankalakoti Oy
Vuosi	2025
Sivut	56 sivua, liitteitä 9 sivua
Työn ohjaaja(t)	Anita Näslindh-Ylispangar

TIIVISTELMÄ

Tämän laadullisen tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää, miten työntekijät kokevat eettisen kuormituksen erityistason lastensuojelun sijaishuollossa. Tutkimuskysymyksinä oli kolme, ja niiden avulla haluttiin selvittää, miten erityistason sijaishuollon työntekijät kokevat eettistä kuormitusta, miten heidän ammattietiikkansa on muodostunut sekä miten he kokevat päätöksenteon työssään.

Opinnäytetyö on laadullinen tutkimus. Tutkimus toteutettiin yksilöhaastatteluina kuudelle lastensuojelun erityisyksikössä työskentelevälle työntekijälle. Haastattelut suoritettiin 2024 vuoden keväällä yhden yksikön työntekijöille. Haastattelumateriaali litteroitiin sekä taulukoitiin, ja analyysi tehtiin deduktiivisena sisällönanalyysinä.

Haastattelujen analyysin mukaan nousi esille, että työntekijöiden kokema eettinen kuormitus -pääluokka koostui kolmesta yläluokasta: yhteistyöverkoston tuoma kuormitus, työnkuvanmoninaisuus sekä etiikan ja arvokeskusteluiden puute. Miten työntekijän ammattietiikka on muodostunut ja miten se näyttäytyy arkityössä -pääluokka koostui viidestä yläluokasta, jotka olivat työntekijän oma kasvatustavot ja valta-asetelma, henkilökohtaisista arvoista joustaminen, työetiikan ja omien arvojen ristiriita, yhteiskunnan etiikka ja arvopohja ja oma elämänpolku. Miten työntekijä kokee päätöksenteon työssään -pääluokka muodostui kolmesta yläluokasta, jotka olivat päätöksenteon vaikutus nuoreen, yhteisöön ja arkeen, epävarmuus tehdä päätöksiä ja jatkuva päätöksenteko työvuorossa ja niiden perusteleminen.

Tutkimuksessa implisiittisinä tuloksina nousi esille työntekijöiden eettinen kuormitus tunteista, väkivallanuhasta sekä lastensuojelulaista 2007/417.

Tutkimus osoittaa erityistason sijaishuollossa olevan paljon eettistä kuormitusta. Eettiseen kuormitukseen vaikuttavat yhteiskunnalliset toiveet ja yksikön sisällä olevat käytänteet sekä arvopohja. Sijaishuollon työntekijällä on tärkeä rooli yhteiskunnan etiikan ja arvopohjan viestinviejänä sekä kasvattajana. Sijaishuollon työtä tulisi saada näkyvämmäksi sekä arvokeskusteluihin tulisi panostaa yhteiskunnallisesti ja yksikkökohtaisesti.

Asiasanat: lastensuojelu, erityistason sijaishuolto, eettinen kuormitus, arvot, etiikka

Degree title	Master of Social Services
Author (authors)	Lotta Kontkanen
Thesis title	The Employees in Special-level Child Welfare Foster Care from the Point of View of Ethical Load
Commissioned by	Mankalakoti Oy
Time	2025
Pages	56 pages, 9 pages of appendices
Supervisor	Anita Näslindh-Ylispangar

ABSTRACT

The objective of this qualitative study is to examine how the workforce experiences ethical load in special level child welfare foster care - unit. Three survey questions were used to figure out how special level foster care workforce experiences the ethical load, how their professional ethics have been formed and how they experience decision making in their work.

The thesis is a qualitative study. The study was implemented as individual interviews to six employees in the Special Level Child Welfare Foster care Unit. The interviews took place in spring 2024 for employees of one unit. The interview material was transcribed, tabulated and analyzed using deductive content analysis.

According to the interview analysis: the ethical burden consisted of three upper categories: the burden brought by the collaboration network, the diversity of the job description and the lack of discussions on ethics and values. The formation of professional ethics consisted of five upper categories, which were the employees own educational responsibility and power structure, flexibility in personal values, the conflict between work ethics and one's own values, the ethics and value base of society, and one's own life path. How do you experience decision-making at work of three upper categories, which were the impact of decision-making on the young person, the community, and everyday life, the uncertainty of making decisions, and continuous decision-making during the work shift and justifying them.

The study's implicit results highlighted the ethical burden on employees due to emotions, the threat of violence, and Child Protection Laws 2007/417.

This study shows a high level of ethical burden in special-level foster care. Ethical burden is influenced by societal expectations and practises within the unit, as well as the basic values. Foster care workers have an important role as messengers and educators of society's ethics and base value. Foster care work should be made more visible and value discussions should be invested in society and at the unit level.

Keywords: child protection, special level foster care, ethical burden, values, ethics

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	6
2	TUTKIMUSYMPÄRISTÖN KUVAUS	7
3	TEOREETTINEN VIITEKEHYS	8
3.1	Tiedonhaun tulokset	8
3.2	Lastensuojelun sijaishuolto	9
3.3	Lastensuojelulaki	11
3.4	Etiikka.....	13
3.5	Yksilön arvot ja etiikka	14
3.6	Lastensuojelun eettiset ohjeet.....	16
4	OPINNÄYTETYÖN TARKOITUS JA TAVOITE	17
5	TUTKIMUSMENETELMÄ.....	18
5.1	Aineistonkeruumenetelmät.....	19
5.2	Aineiston analysointi.....	20
6	TULOKSET	24
6.1	Miten työntekijät kokevat eettisen kuormituksen erityistason lastensuojelun sijaishuollossa.....	24
6.2	Miten työntekijän ammattietiikka on muodostunut ja miten se näyttäytyy arkityössä 25	
6.3	Miten työntekijä kokee päätöksenteon työssään	27
6.4	Aineistosta muut esille nousevat tulokset	28
6.4.1	Yksilöntunne	28
6.4.2	Väkivallan uhan aiheuttama eettinen kuormitus	29
6.4.3	Lastensuojelulain aiheuttama eettinen kuormitus	30
6.5	Tulokset ja teoria	31
6.6	Pohdintaa tutkimuskysymyksittäin	31
6.7	Muut esille nousseet tulokset ja pohdinta	36
6.8	Luotettavuus ja eettisyys	39

7 JOHTOPÄÄTÖKSET	42
LÄHTEET	45
LIITTEET	49
TAULUKKOLUETTELO	56
KUVALUETTELO	57

LIITTEET

- Liite 1. Tietosuojailmoitus
- Liite 2. Saatekirje
- Liite 3. Tiedonhakupöytäkirja
- Liite 4. Taulukkoluetelo
- Liite 5. Kuvaluettelo

1 JOHDANTO

Sijaishuollossa tehdään päivittäin paljon erilaisia arvopäätöksiä ja valitaan itselle eettisesti tärkeimmät asiat. Vuonna 1967 Philippa Foot kiteytti vaunuongelman ja siitä muodostuvan eettisen dilemman: Kuvittele, että olet raitiovaunussa, joka on matkalla kohti viittä ihmistä, jotka eivät voi liikkua. Ehkä ihmiset ovat sidottuna raiteille tai ajoneuvossa. Tämä ei ole kuitenkaan merkityksellistä. Merkityksellisyyden tekee ajatus siitä, ettei raitiovainu pysty pysähtymään ja yliajaessaan surmaa nämä viisi ihmistä, ellet vedä vivusta, joka johtaa raitiovaunun toiselle raiteelle, jossa on yksittäinen ihminen samanlaisessa tilanteessa. Miten toimit, vetäisitkö vivusta? (Schmidt 2023.) Vaunu ongelma on hyvä herättelijä eettisten päätösten keskeisiin ongelmiin ja päätösten teon vaikeuteen. Sijaishuollossa tehdään päätöksiä paljon arkitasolla. Päätöksen teko voi toisinaan perustua tämän kaltaisiin eettisiin dilemmoihin, joissa työntekijälle on valittavana kahdesta huonosta vaihtoehdosta se vähiten huonoin. Opinnäytetyössä tutkin eettistä kuormitusta ja sitä, miten eettinen kuormitus näyttäytyy sijaishuollontyössä. Eettinen kuormitus voi olla salakavala mukana matkustaja, joka kolkuttelee takaraivossa eikä työntekijä välttämättä edes tiedosta sen olevan olemassa.

Opinnäytetyön aiheeseen perehtyessäni kiinnitin huomiota siihen, ettei eettisestä kuormituksesta ole tehty paljoakaan tutkimusta sijaishuollontyöntekijöiden näkökulmasta. Voiko tähän olla syynä se, että sijaishuollon vaatimukset ovat muuttuneet ja moninaistuneet vuosien aikana ja tämä on tuonut eettistä kuormitusta mukanaan, mitä ei välttämättä tiedosteta arjessa?

Opinnäytetyön tarkoituksena oli selvittää erityistason lastensuojelun sijaishuollon työntekijöiden kokemuksia eettisestä kuormittuneisuudesta heidän työssään. Tavoitteena opinnäytetyölle oli syventää yhteistä ymmärrystä eettisestä kuormituksesta ja tämän pohjalta voi myöhemmin kehittää ennaltaehkäiseviä toimintamalleja tutkimusympäristöön.

2 TUTKIMUSYMPÄRISTÖN KUVAUS

Tutkimukseni on tehty psyykkisesti oireilevien erityistason sijaishuollon yksikössä, jossa tarjotaan hoitoa 12–18-vuotiaille nuorille. Tämä sijaishuolto paikka mahdollistaa 7 nuorelle ympärivuorokautisen hoidon. Nuoret voivat olla huostaanotettuja, kiireellisesti sijoitettuja sekä avohuollon tukitoimena sijoitettuja. Sijaishuolto paikka sijaitsee Päijät-Hämeen hyvinvointialueella. Tässä tutkimusympäristössä työskentelee 9 hoito- ja kasvatushenkilökuntaan kuuluvaa työntekijää. Työntekijöiden koulutus koostuu sosionomin, sairaanhoitajan sekä lähihoitajan koulutuksista. Lisäkoulutuksina työntekijöillä on neuropsykiatrista koulutusta, trauma- ja käytöshäiriökoulutuksia sekä ymmärrys ratkaisukeskeisen viitekehyksen työotteeseen. Työryhmän yhteenlasketut työkokemusvuodet ovat noin 70 vuotta. Tutkimusympäristön työskentely pohjautuu arvoihin, jotka ovat vastuullisuus, turvallisuus, luottamus, avoimuus, kunnioitus, oikeudenmukaisuus ja yhdenvertaisuus. Tutkimusympäristön työskentelyn keskiössä on nuoren yksilöllinen hoito ja ohjaus kohti aikuisuutta, jossa oma ohjaajalla on keskeinen rooli suunnan näyttäjänä. (Mankalakoti 2025.) Tutkimusympäristö toimii Päijät-Hämeen hyvinvointialueella. Päijät-Hämeen hyvinvointistrategiassa on nostettu esille hyvinvointialueen arvot. Luottamus, rohkeus, oikeudenmukaisuus ja välittäminen ovat keskeiset arvot, jotka myös ohjaavat tutkimusympäristön arvopohjaa. (Päijät-Hämeen hyvinvointistrategia 2023.)

Sosiaali- ja terveysministeriö on julkaissut vuonna 2020 mielenterveysstrategian, joka pitää sisällään viisi painopistettä. Nämä painopisteet ovat mielenterveys pääomana, lasten- ja nuorten mielenterveyden rakentuminen arjessa, mielenterveysoikeudet, ihmisten tarpeidenmukaiset ja laaja-alaiset palvelut sekä hyvä mielenterveysjohtaminen. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2020.) Lasten- ja nuorten mielenterveyden rakentumisesta arjessa on todettu olevan merkitystä sillä, minkälaiset nuoren kasvuolosuhteet ovat. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisussa on myös tuotu esiin, kuinka yhteiskunnan tulisi toimia, jotta nuorten mielenterveys vahvistuisi. Nämä toimet ovat kerrottu seuraavasti: nuorelle tulisi luoda edellytykset turvalliselle kasvuympäristölle perheessä, muissa keskeisissä kasvuympäristöissä sekä yhteiskunnan

muutoksissa. Jokaiselle nuorelle tulisi turvata yhtäläiset mahdollisuudet hyvään itsetuntoon, mielenterveystaitoihin, oppimiseen sekä onnistumisen kokemuksiin. Jokaisella nuorella tulisi olla tasavertainen mahdollisuus turvallisiin ja kehitystä edistäviin harrastuksiin. Haavoittuvassa asemassa olevia lapsia- ja nuoria tulisi suojella sekä heidän oikeutensa tulisivat turvata. Strategian mukaan myös lapsiperheköyhyyttä sekä nuorten syrjäytymistä tulisi ehkäistä. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2020.) Tutkimusympäristössä on huomioitu mielenterveysstrategia ja se on sisällytetty jokapäiväisiin arjen toimintoihin, joissa vahvistetaan nuoren mielenterveyden kehitystä. (Mankalakoti 2025.)

3 TEOREETTINEN VIITEKEHYS

3.1 Tiedonhaun tulokset

Tiedonhaku suoritettiin EBSCO-tietokantapalvelun kautta. Tiedonhaku tehtiin hakusanoilla "child welfare workers "OR "well-being work", " moral distress" OR " substitute child care" AND "child welfare, "moral distress and child welfare" or "substitute care", moral distress OR ethical dilemma OR moral stress AND child welfare, moral distress OR ethical dilemma OR moral stress AND child welfare AND child welfare system or child protection or children's services. Liite 3 kuvaa tiedonhakuprosessia taulukoituna.

Sisäänottokriteereinä olivat työt, joiden aikajänne on 2018–2025-vuosilta, kielenä on suomi ja englantia, aineistoa voivat olla väitöskirjat aiheeseen liittyen sekä julkaisut ja tutkimusartikkelit, jotka ovat vertaisarvioituja. Lehtijulkaisuissa pitää olla impact factor sekä mekaanisella haulla löydetty valtakunnalliset aiheita koskevat julkaisut. Poissulkukriteerit olivat vuotta 2018 aikaisemmat julkaisut, ei vertaisarvioidut, julkaisukieli muu kuin englantia tai suomi, tutkimusartikkelit, ilman impact factorilla olevat lehtijulkaisut sekä ei aiheita koskevat väitöskirjat ja valtakunnalliset julkaisut. Taulukossa 1 on esitetty sisäänotto- ja poissulkukriteerit.

Taulukko 1. Sisäänotto- ja poissulkukriteerit

Tiedonhaun sisäänotto kriteerit:	Tiedonhaun poissulkukriteerit:
Aikajänne 2018–2024	Aikajänne vanhemmat, kuin vuoden 2018

Kielenä suomi tai englanti	Muut kuin suomi tai englanti
Tieteelliset artikkelit ovat vertaisarvioituja	Muut kuin vertaisarvioidut tieteelliset artikkelit
Aiheeseen liittyvät väitöskirjat	Muut kuin aiheeseen liittyvät väitöskirjat
Tieteellisten lehtijulkaisujen impact factor 2–3	Alle 2 impact factor tieteelliset lehtijulkaisut
Valtakunnalliset aihetta koskevat julkaisut	Aiheen ulkopuoliset valtakunnalliset julkaisut

Tiedonhaunlisäksi suoritettiin myös manuaalista tiedonhakuja, jonka avulla saatiin muun muassa mielenterveys- ja hyvinvointialuestrategiat.

Manuaalisessa tiedonhaussa käytössä olivat taulukon 1 mukaiset sisäänotto- ja poissulkukriteerit.

Tietokantoja, joista artikkelit valittiin, olivat APA PsycInfo, CINAHL, MEDLINE, Academic Search Elite, APA PsycArticles. Tiedonhaun tuloksena valittiin kolme tutkimusartikkelia.

3.2 Lastensuojelun sijaishuolto

Sijaishuollossa olevalla nuorella tarkoitetaan nuorta, joka on lastensuojelulain nojalla huostaanotettu, hallintolain väliaikaispäätöksellä sijoitettu, kiireellisesti sijoitettu tai avohuollontukitoimena sijoitettu sijaishuoltoon. Kodin ulkopuolelle sijoitettuja lapsia oli yhteensä 17272 vuonna 2021. Mikä vastaa 1,6 % suomen kaikista lapsista. Sijoitetuista lapsista tyttöjä oli 47 % ja poikia 53 %. (Eriksson ym. 2023, 2.) Vuonna 2023 kodin ulkopuolisessa sijoituksessa oli Päijät-Hämeen hyvinvointialueella 13–17-vuotiaita nuoria 3,1 % vastaavasta väestöstä. Kodin ulkopuolelle sijoitettujen 13–17-vuotiaiden nuorten määrä on kasvanut 6 vuodessa 3 % Päijät-Hämeen hyvinvointialueella. (Sotkanet 2025.)

Lasten ja nuorten kodin ulkopuolelle sijoittamisen syyt voivat olla moninaisia ja vaikeita. Alle 12-vuotiaiden lapsien sijoituksen syiden on osoitettu yleisimmin olevan vanhempien riittämätön vanhemmuus, päihteidenkäyttö, mielenterveysongelmat, ristiriitaisuus vanhempien välillä sekä perheväkivalta. Yli 12-vuotiaiden nuorien sijoitusten taustalla on yleistettävästi heidän

viehtymyksensä rikolliseen toimintaan, väkivaltaisuuteen tai päihteidenkäyttöön. Nuoren omat mielenterveysongelmat ja itsetuhoinenkäytös voivat olla myös sijoituksen syynä. Nuorilla voi myös esiintyä erilaisia käytöshäiriöitä, jotka voivat johtaa kodin ulkopuolelle sijoittamiseen. Kodin ulkopuolelle sijoittamisen syynä harvoin on yksittäinen syy, vaan monen asian yhtenäinen summa. (Laakso 2013, 14–15.)

Avohuollon tukitoimena kiireellisesti sijoitetut sekä huostaanotetut nuoret ja lapset voidaan sijoittaa lastensuojelu laitoksiin, sijaisvanhemmille tai ammatilliseen perhekotiin. Lapsi tai nuori pyritään ensisijaisesti sijoittamaan ammatilliseen perhekotiin. Mikäli nuoren oirehdinta on niin voimakasta, ettei perhekodista ole antamaan riittävää tukea, niin nuori sijoitetaan lastensuojelulaitokseen. Lastensuojelulaitoksia ovat yksityisten ja kunnallisten tuottamat laitospalvelut, valtionkoulukodit sekä EVA-osasto, joka on erityisen vaikeahoitoisten alaikäisten tutkimus- ja hoito osasto. (Erilaisia mahdollisuuksia järjestää sijaishuolto 2024a.) Vuoden 2021 viimeisenä päivänä sijaishuollossa olleista lapsista ja nuorista 55 % oli perhehoidossa josta 14 % oli sijoitettuna sukulaisperheeseen. Ammatillisissa perhekodeissa lapsia ja nuoria asui 8 % ja lastensuojelun laitoksissa 34 %. Sijoitusmuodot todettiin olevan lapsen ja nuoren ikään yhteydessä siten, että lapset olivat useimmiten sijoitettu perheisiin ja ammatillisiin perhekoteihin. Aikuisuutta lähestyvät nuoret olivat sijoitettu pääsääntöisesti lastensuojelun laitoksiin. (Eriksson ym. 2023, 2.)

Sijaishuoltoyksiköt jaetaan perustason sekä erityistason ja vaativan tason sijaishuoltoyksiköihin. Yksiköt eroavat toisistaan henkilöstömitoituksen sekä asiakaspaikkojen mukaan. Sijaishuollossa on myös jaettu psyykkisesti oireilevat sekä päihteillä oireilevat nuoret eri sijaishuoltoyksiköihin. Näissä yksiköissä henkilökunnan koulutus pohja eroaa toisistaan. Perustason lastensuojelulaitoksessa on pienempi henkilökuntamitoitus kuin erityistason sijaishuoltoyksikössä. Tämä perustuu nuorten oirehdintaan ja asiakkaiden vaatimuksiin sijaishuollolta. Perustason sijaishuoltoyksikköön sijoitetaan lapsia ja nuoria, jotka eivät tarvitse aikuisen jatkuvaa vahvaa tukea. Erityistason sijaishuoltoyksikköön sijoitetaan nuoria, jotka puolestaan oirehtivat vahvasti ja tarvitsevat aikuisen jatkuvan ja välittömän tuen. Erityistason sijaishuoltoyksikön tulee olla myös suuntautunut erityyppisten oireiden hoitoon

ja henkilökunnan tulee olla koulutettuja sekä kouluttautua joka vuosi lisää tästä suuntautumisesta. Vaativan tason lastensuojelulaitos eroaa asiakasmäärässä sekä henkilökunnan määrässä. Suurin sallittu asiakaspaikkamäärä on viisi, seitsemän sijaista. Työntekijä mitoitus on kuitenkin samansuuruinen kuin erityistason sijaishuoltoyksikössä. (Lastensuojelulaitokset 2024b.)

Avohuollon tukitoimena tehty sijoitus eroaa muista sijoitusmuodoista, koska avohuollontukitoimena sijoitettuun lapseen-tai nuoreen ei voi kohdistaa rajoitustoimenpiteitä (Neuvonen 2016, 15). Avohuollontukitoimena tehty sijoitus perustuu täysin vapaaehtoisuuteen ja vanhemmilla on täysi päätösvalta lapseen ja nuoreen kohdistuvissa asioissa. Sosiaalityöntekijä voi vaihtaa avohuollon tukitoimena tehdyn sijoituksen kiireelliseksi sijoitukseksi, mikäli lapsen tai nuoren käytös ja oleminen vaarantaa hänen normaalia ikätasoista kasvua- ja kehitystensä. Kiireellisessä sijoituksessa sijaishuollon työntekijöillä on samanlaiset oikeuden ohjata ja kasvattaa lasta tai nuorta, kuin huostaanotettuna. (Lastensuojelulaitokset 2024b.)

Sijaishuollon tarkoituksena on turvata niiden lapsien ja nuorien turvallinen kasvu- ja kehitys, joille se ei ole omassa kotiympäristössä mahdollista. Sekä niille, jotka omalla toiminnallaan vaarantavat ikätasoista kasvua- ja kehitystään omassa elinympäristössään. Lastensuojelulain (417/2007) 1. §:n mukaan sijaishuoltoapaikan tulee tarjota lapselle ja nuorelle tasapainoinen, turvallinen, monipuolinen ja normaali kasvu- ja kehitystä tukeva ympäristö, jossa lapsi ja nuoria saa erityistä suojelua. Sijaishuoltoapaikan tulee myös turvata lapsen ja nuoren kehityksen kannalta tärkeät, jatkuvat ja turvalliset ihmissuhteet. Lapsen ja nuoren asioista vastaava sosiaalityöntekijä on avainasemassa seuraamassa, että lapsen ja nuoren sijaishuollon tavoitteet täyttyvät. Sijahuollon valvontaa suorittavat myös hyvinvointialueet sekä aluehallintovirasto. (Eriksson ym. 2023, 2.)

3.3 Lastensuojelulaki

Ensimmäinen lastensuojelulaki tuli suomessa voimaan 1.1.1937. Tämä laki oli merkittävä uudistus, koska sillä säädettiin ensimmäistä kertaa lastensuojelusta omalla lailla. Tällä julkista valtaa velvoittavalla

lastensuojelulailla parannettiin lasten asemaa ja saatiin lastensuojelusta ammattimaista. (Salmela 2024, 3.) Lastensuojelulakiin tehtiin uudistus vuonna 2008, mikä lisäsi lastensuojeluilmoitusten määrää, muuta merkittävää parannusta ei seurannan aikana havaittu vuoteen 2013. Selvitysryhmän mukaan keskeinen ongelma oli korjausehdotusten hidas toimeenpano. Sosiaali- ja terveystieteiden ministeriö valmisti Toimiva-lastensuojeluraportin vuosille 2014–2019. Tässä raportissa tuotiin esille vuosille 2014–2015 yhdeksän toimenpidekokonaisuutta, esimerkiksi: velvollisuus ilmoittaa poliisille lapsen kohdistuneesta väkivallasta, sosiaalihuollon tuen ja palveluiden tarjoaminen perheille ilman lastensuojelun asiakkuutta sekä maahanmuuttajalapsiperheiden palvelutarpeen arvioiminen ja huomioon ottaminen. Vuosille 2015–2019 esitettiin neljä toimenpidekokonaisuutta, jotka olivat lastensuojelun asiakirjojen laatimisen täsmentäminen asetuksella, lastensuojelun asiakasprosessien kehittäminen, tehtävärakennesuosituksen tarkistaminen sekä lapsen suojeleminen huoltajuuskiistoissa. Lastensuojelun laatusuositus julkaistiin vuonna 2014. Tämä laatusuositus piti sisällään viisi eettistä periaatetta, jotka olivat lapsen etu, asiakkaiden ihmisarvo ja perusoikeudet, ammattihenkilöstön työlaatu, vuorovaikutus sekä vastuulliset päätökset ja toimintakulttuuri. 27 suositusta jakautui neljään osa-alueeseen, jotka olivat osallisuus lastensuojeluasiassa ja kokemusasiantuntijuuden hyödyntäminen palveluita kehitettäessä, lapsilähtöinen yhteinen palvelujärjestelmä ja eri toimijoiden välinen yhteistyö, osaavat ammattilaiset, tehtävänjako ja työn tuki sekä moniulotteinen arviointi. Näillä alueilla kuvattiin lastensuojelujärjestelmän laadun rakentuminen. (Rimpelä 2018, 23–24.)

Lastensuojelulakimuutoksia on tullut useita vuosien 2008–2024 aikana. Lakiuudistuksilla on pyritty vahvistamaan lasten hyvää kohtelua, kasvatusta ja huolenpitoa. Lastensuojelun tulisi tukea lapsen ja nuoren ikään ja kehitystasoon nähden tavanomaisen kasvatuksen toteutumista. Lastensuojelulaissa selkeytettiin hyväksytyyn tavanomaisen kasvatuksen ja perusoikeuksiin kajoavien rajoitustoimenpiteiden rajanvetoa. Käytettäviin rajoitustoimenpiteisiin luotiin lastensuojelulaissa perusteet, jolla rajoitustoimenpiteitä voisi tehdä niiden täytyessä. Lakiin lisättiin myös rajoitustoimenpiteiden arviointia hoito- ja kasvatussuunnitelmassa ja sosiaalityöntekijän tekemää palvelutarpeen arviointia, mikäli rajoitustoimenpiteitä joudutaan tekemään toistuvasti. Sijaishuoltoyksiköihin

määrättiin hyväntehtelyn suunnitelma, joka tehdään sijaishuoltoyksikössä olevien lasten ja nuorten kanssa. Tämän avulla halutaan lapsen ja nuoren ääntä kuuluviin. Rajoituspäätösten kirjaaminen ja niiden sisältö yhtenäistettiin ja lisättiin nuorten kanssa tehtävä arvio rajoituspäätöksestä. Luvattomasti poissa olevan nuoren palautuksesta säädettiin rajoitustoimenpiteen avulla ja ulkopuolisten ostopalveluiden käyttö kiellettiin luvattomasti poissa olevan nuoren palauttamiseksi. (Lastensuojelulaki 7.6.2024/309.)

Lastensuojelu ja sijaishuolto on aina arvosidonnaista, koska sen tehtävä on olla lapsen ja nuoren puolella sekä valvoa, että heidän oikeutensa turvalliseen kasvuun toteutuu. Työn keskeisimmät arvot pohjautuvat suomen perustuslakiin, kansainvälisiin ihmisoikeussopimuksiin sekä niiden taustalla oleviin ihmisyyttä ja ihmisoikeuksia kansainvälisesti hyväksytyihin arvoihin. Nämä arvot sopivat yhteen sosiaalialan eettisten periaatteiden kanssa ja ovat lastensuojelun ja sijaishuollon työn lähtökohtana. (Terveys- ja hyvinvoinninlaitos 2024c.)

3.4 Etiikka

Etiikka-sana tulee kreikan kielestä sanasta *ethika*. Tällä sanalla on kaksi merkitystä. Ensimmäinen merkitsee käytäntöjä, tapoja ja tottumuksia. Toisen merkityksen mukaan eettisesti toimii vasta sellainen henkilö, joka ei noudata tottumuksia ja tapoja vaan siksi, koska muutkin tekevät niin vaan harkitsee asiaa ja toimii vasta sen jälkeen, kun katsoo, että se on hyvää ja oikein. Sana etiikka muodostuu osaksi ihmisen luonnetta ja kehittyy vähitellen luonteen hyväksi ominaisuudeksi. Etiikka kuuluu filosofian osa-alueeseen, joka yrittää vastata kysymykseen mikä teko on oikein ja moraalisesti hyvää. Filosofisen etiikan varsinaisena perustajana voidaan pitää Aristotelesta. (Sipilä 2011, 48.)

Etiikka voidaan jakaa kolmeen erilaiseen kontekstiin: Normatiivinen, kuvaileva sekä soveltava etiikka. Normatiivinen etiikka on tehty määritelmäksi, miten yksilöiden tulisi olla ja elää, jotta yksilö olisi normatiivisen etiikan mukainen. Kuvaileva etiikka on havaintoihin ja kokemuksiin perustuvaa tutkimusta ihmisten moraalisista päätöksistä sekä uskomuksista. Se analysoi yksilön normeja ja arvoja sekä käyttäytymistä. Soveltava etiikkaa käytetään

soveltamaan etiikan normeja erilaisien tilanteiden mukaan. (Prendeville & Kinsella 2022.)

Suomalaisen yhteiskuntaetiikan juuret ovat kirkonopeissa. Toisen maailmansodan jälkeen etiikan opetuksen toteuttamisen ja eettisen kasvatuksen välille alkoi avautumaan entistä suurempi uurre. Moraalia ei enää kytketty uskonnolliseen maailmanjärjestykseen vaan yhteiskunnan vuorovaikutuksen tarpeisiin. Muiden pohjoismaiden tapaan Suomi muuttui ehdottomasta luterilaisesta valtiosta nykyiseksi hyvinvointivaltioksi, jossa entinen valtionkirkko määritteli itsensä uudestaan kansankirkoksi. Tämän jälkeen uskonnon merkitys yksilön toimintaan ja tämän tekemiin valintoihin heikkeni. Tämä muutos ei kuitenkaan näkynyt vielä vuosiin etiikan opetuksessa. Useiden vuosien ajan koulutus halusi etiikan omaksi oppiaineekseen, mutta tämä ajatus kumottiin useita kertoja. Perusopetuksessa etiikka sisällytettiin vielä katsomusaineisiin. Vuona 2014 lukioissa tapahtui iso muutos, kun etiikan opetus siirrettiin uskonnon ja elämyskatsomustiedon alta filosofiaan. (Hämäläinen 2024, 15–19.)

Nykypäivänä yleissivistäen koulutuksien opintosisältöihin on kirjattu vahva eettinen painotus. Tämän mukaan koulun velvollisuus on tukea oppilaita yhteiskunnan jäsenyyteen ihmisyyden ja eettisyyden kautta. Tämän mukaan elämän, toisten ihmisten ja luonnon kunnioittamisen rinnalla korostetaan ihmisarvon loukkaamattomuutta, suomalaisen yhteiskunnan demokraattisia arvoja sekä ihmisoikeuksien kunnioittamista. Suomalaisen yhteiskunnan demokraattisiin arvoihin sisältyy muun muassa yhdenvertaisuus ja tasa-arvo. Nämä ovat demokratian kivijalka. (Hämäläinen 2024, 15–19.)

3.5 Yksilön arvot ja etiikka

Etiikan syntyä yksilölle Viktor E. Frankl määrittää logoterapian kautta. (Frankl 1983). Tässä logoterapiassa on kolme filosofian peruspilaria. Tahdon vapaus, tahto tarkoitukseen sekä elämän tarkoitus. Kun psykoanalyysi korostaa ihmisen pyrkimystä mielihyvään vallan sijasta haluaa ihminen perustaa elämästään tarkoituksellisen. Kun ihmisellä on tämä päämäärä, hän suuntautuu toisten ihmisten ja kaikkien yhteisen hyvän edistämiseen. Teoriassa korostetaan ihmisen henkisyttä, sillä henkisyydellä ihminen tekee

omat tahdon ratkaisunsa, luovuutensa, arvojensa tajuamisen sekä eettisyyden kokemuksensa. (Frankl 1983.)

Ihmisen arvomaailma ja etiikka muovautuu hänen syntymästä kuolemaan saakka. Siihen vaikuttavat kasvuympäristö, yhteiskunnassa vallitsevat normit ja kulttuuri. Ihmisen oikeudentunto kehittyy hänen kasvunsa aikana erilaisien elämäntilanteiden ja kasvattajien kasvatustilanteiden mukaan. Yksilön eettisiin arvoihin vaikuttaa myös vahvasti vastoinkäymiset ja niistä muodostuneet kokemukset elämässä. (Purjo 2011, 5–63.)

Viktor E. Frankl (1983.) mukaan ihmisellä on aito ja vilpittömätarve elää tarkoituksellista elämää. Franklin tarkoituksellisuuden teorian mukaan ihmisellä on tahto löytää itselleen tarkoitus ja tämä toimii hänen perustavanlaatuisen elämänvoinansa ja henkisen energian lähteenä. Tämä yksilön tahto tarkoituksen löytämiseen on kulmakivi eettisyyteen. Vaikka ihmisillä onkin vapaa tahto, tulee heidän valita tarjolla olevista vaihtoehdoista heille eniten merkityksellisin vaihtoehto. Vain tällä tavalla toimien ihmisestä voi kasvaa vastuullinen persoona ja eettinen toimija. Yksilö ei aina pysty toimimaan ideaalijätuksen mukaisesti. Elämässä tulee vastaan tilanteita, jossa ihminen toimii vasten omaa tahtoa tarkoitukselliseen elämään. Nämä tilanteet voivat syntyä yhteiskunnan, yhteisön tai kasvuympäristön luomista paineista toimia toisin. Mitä heikompi ihmisen omantahdon katsotaan olevan, sitä useammin hän saattaa taipua muiden tarkoituksen toteuttamiseen sivuuttaen itselleen tärkeäksi koetun tarkoituksen. Tarkoituksellisen elämän eläminen ei ihmiselle ole myöskään aina tiedostettua elämää. Tällöin ihminen saattaa alkaa elämään mielihalujensa ja vaistonsa varassa. (Purjo 2011, 25–26.)

Purjo (2011) määrittää arvon olevan todellisuuden sellainen osa, joka on kaikkeudessa ihmisten kannalta kaikkein tärkein. Arvoista voimme nähdä sisällöllisesti tärkeimmät päämäärät ihmisen kasvulle ja kehitykselle sekä ihmisyyden ihanteille. On selvää, että arvoilla ei voida osoittaa muuta, kuin jotain sellaista, joka on sitoutumaton siihen kuka sen väittää olevan arvokas tai kokeeko kukaan yleensäkin sitä arvokkaana. Arvo on siis tämän määritelmän mukaan jotain sellaista mikä on ajatonta, muuttumatonta, ihmisistä riippumatonta ja ikuisesti pätevää. Määritellyt arvot säilyvät aina

arvoina, vaikkei kukaan olisi niitä kokemassa. Ihmisenä oleminen vaatii monipuolista arvostusjärjestelmää, jossa on useita ihmisen elämää rikastuttavia erilaisia arvoja. Ihminen on henkinen olento, joka tarvitsee eettiseksi yksilöksi kasvamiseen runsaasti henkisiä arvoja. (Purjo 2011, 55.)

3.6 Lastensuojelun eettiset ohjeet

Bays (2024) toteaa, että ammattietiikka sisältää tietynlaiseen käyttäytymiseen asetettuja vaatimuksia. Nämä vaatimuksen tuovat muulle yhteiskunnalle viestin siitä, että työtä tehdään laadukkaasti ja tasavertaisesti. Mikäli ihminen ei noudata näitä vaatimuksia ei palvelua voi tuottaa laadukkaasti.

Lastensuojelun eettiset ohjeet ovat luotu yhtenäistämään ammattilaiset käsitystä lastensuojelussa käytettävistä eettisistä ohjeista, vaikka ne eivät olisikaan yhteydessä omaan arvomaailmaan. Eettisillä ohjeilla luodaan se ylätaso, johon jokaisen ammattilaisen tulee pyrkiä päivittäisessä työssään. (Prendeville & Kinsella 2022.)

Lastensuojelun laatusuosituksessa on määritelty viisi eettistä periaatetta, jota jokaisen lastensuojelussa työskentelevän henkilön tulisi noudattaa ja soveltaa näitä periaatteita omalle työkentälleen sopivaksi. Nämä viisi eettistä periaatetta ovat asiakkaiden ihmisarvo ja perusoikeudet, lapsen etu, vuorovaikutus, ammattihenkilöiden työn laatu, vastuulliset päätökset sekä toimintakulttuuri (Minilex 2025).

Jokaisen lastensuojelussa toimivan arvot puolestaan viittaavat omiin toiveisiin, tarpeisiin, odotuksiin ja mieltymyksiimme. Arvot ovat meidän sosiaalisen vuorovaikutuksemme tuote. Näihin arvoihin vaikuttaa se missä sosiaalisessa kontekstissa olemme kasvaneet ja sekä miten olemme luoneet itsellämme olevan arvopohjan ja arvottaneet itsemme. Kasvatustyössä näiden arvojen pohjalta voi tulla silloin ristiriitoja, kun monia erilaisia arvoja, erilaisten sosiaalisten vuorovaikutuksen pohjalta joudutaan yhdistämään. (Prendeville & Kinsella 2022.) Jokaisen ihmisten kanssa työskentelevän yksilön olisi hyvä peilata omaa toimintaansa arvojen maailmasta löytyviin päämääriin ja tämän avulla arvioida miten itselleen asettamien tavoitteiden sekä niihin pohjautuvien yksittäisten arvojen toteutuminen on onnistunut. Arvot ovat työnlaadukkuutta mittaava tarkin mittaristo. (Purjo 2011, 55.)

Sijaishuollontekijöiden eettiset ongelmat yleisesti kytkeytyvät keskeisesti moraalisen ahdingon käsitteeseen. Tällä alun perin tarkoitetaan psyykkistä epätasapainoa, kun ammattilainen tietää miten tulisi toimia, muttei pysty toimimaan toivotusti rakenteellisten esteiden vuoksi. Moraalinen ahdinko eroaa eettisesti dilemmasta niin, että se käsittelee yleensä isompaa rakenteellista kokonaisuutta yksittäisen tapauksen sijasta. (Juujärvi & Myyry 2021, 5.)

Lastensuojelun sijaishuollossa työskennellessä eettinen ongelma tulee esille silloin, kun sijaishuollon ohjaaja tunnistaa vaikean moraalisen päätöksenteon tarpeen. Eettinen ja moraalinen ristiriita, jota kutsutaan dilemmaksi, syntyy silloin, kun sijaishuollon ohjaajalla on käytettävissään kaksi tai useampi epätoivottu ja vaikea vaihtoehto, joista hänen on valittava yksi. Eettinen kuormittuminen syntyy tilanteessa, jossa sijaishuollon ohjaaja on kokenut eettistä ja moraalista ahdinkoa. Tämä on kokemus siitä, että ohjaajan toiminta on ristiriidassa hänen arvomaailmansa ja uskomustensa kanssa. (Koivumäki 2017, 30.)

4 OPINNÄYTETYÖN TARKOITUS JA TAVOITE

Opinnäytetyön tarkoituksena on selvittää erityistason lastensuojelun sijaishuollon työntekijöiden kokemuksia eettisestä kuormittuneisuudesta heidän työssään.

Opinnäytetyön tavoitteena on syventää yhteistä ymmärrystä eettisestä kuormituksesta, jonka pohjalta voidaan myöhemmin kehittää ennalta ehkäiseviä toimintamalleja.

Tutkimuskysymykset:

1. Miten työntekijät kokevat eettisen kuormituksen erityistason lastensuojelun sijaishuollossa?
2. Miten työntekijän ammattietiikka on muodostunut ja miten se näyttäytyy arkityössä?
3. Miten työntekijä kokee päätöksenteon työssään?

5 TUTKIMUSMENETELMÄ

Tutkimusmenetelmäksi valikoitui kvalitatiivinen tutkimusmenetelmä. Kvalitatiivisella tutkimusmenetelmällä tarkastellaan merkityksiä, jotka ovat ihmisten välisiä ja sosiaalisia. Merkitykset muodostuvat suhteina ja luovat niihin merkityskokonaisuuksia. Merkityskokonaisuudet ilmenevät ihmisistä lähtöisin olevina ja ihmiseen päättyvinä tapahtumina. (Vilkkä 2021, luku 5: menetelmän erityispiirteet.) Tutkimuksessa halusin selvittää sijaishuollon työntekijöiden merkityksiä eettisyyden kuormituksen kokemuksista. Tällä tavoin saan ihmisten omakohtaisia kokemuksia eettisestä kuormituksesta, enkä yleisistä ajatuksista ja toimintamalleista kumpuavia käsityksiä. Kokemus on aina ihmisen omakohtainen. Tutkimuksessa myös selvitettiin miten työntekijöiden oma eettinen ajattelu ja arvopohja on syntynyt, miten se näyttäytyy työssä ja miltä haastateltavilta tuntuu päätöksen tekeminen työssään. Haastattelukysymyksiä oli tutkimuksessa kahdeksan kappaletta. Haastateltavat kokivat tutkimuskysymykset vaikeina ja ne herättivät keskustelua jo ennen haastattelua. Tutkimusympäristön yhteyshenkilö toimitti haastateltaville saatekirjeen sekä haastattelukysymykset ennalta tutustuttavaksi.

Haastattelun aikana pidin itselleni päiväkirjamenetelmää. Tämän menetelmän avulla suoritin tutkimuksen luotettavuuden itsereflektiota. Vaikka tutkimuksessa ei huomioitu haastateltavien olemusta, äännähdyksiä tai muita sanattomia vuorovaikutustilanteita, tästä huolimatta päiväkirjamenetelmä auttoi palauttamaan mieleen tunnelmia, joita minulla oli tutkimuksen teon aikana. Havainnointi on kuitenkin osa tutkimuksen tekemistä, koska se kertoo itse tutkijan ennakkokäsityksistä tutkimusta kohtaan, millaisia asioita hän poimii haastatteluista mukaansa sekä miten hän arvioi itsensä luotettavan tutkijana (Hämeenaho ym. 2022, 183).

Päiväkirjassa kerron ensimmäisen haastattelun tuomasta jännityksestä. Kirjoitin ajatuksia siitä, etten johdattele haastateltavaa, vaikka hän ei osaisi vastata kysymykseeni.

”Tekeminen oli haastavaa, jotta ei johdattele haastateltavaa itselleni tutussa aiheessa.”

Haastattelujen edetessä tämän kaltainen jännitys poistui ja haastatteluista tuli rennompia. Mainitsin päiväkirjassa siitä, että haluan luoda haastattelu tilanteen mahdollisimman rennoksi, sekä valita siihen sopivan ajankohdan ja rauhallisen tilan. Päiväkirjassani olen maininnut myös ajatuksen siitä, että haastateltavat pitivät haastattelukysymyksiä vaikeina ja välttelivät haastattelun aloittamista.

”Haastattelija kokivat kysymykset vaikeiksi ja välttelivät haastattelua”

Päiväkirjassa tuon esille ajatuksia siitä, miten haasteltavilla oli erilaisia lähestymistapoja haastattelukysymyksiin ja se herätteli minua tutkijana miettimään asioita vielä laajemmin ja objektiivisemmin. Päiväkirjaan olen maininnut myös sen, että meikein jokainen haastateltava halusi puhua muutaman sanan viimeiseen avoimeen kysymykseen.

5.1 Aineistonkeruumenetelmät

Tutkimus toteutettiin laadullisena tutkimuksena, jonka aineistonkeruumenetelmänä käytettiin yksilohaastattelua. Opinnäytetyön yhteyshenkilö kutsui haastatteluihin seitsemän henkilöä, joista yksi kuitenkin ilmoitti, ettei aio osallistua. Haastateltavia oli kuusi. Haastattelukysymykset hän toimitti osallistujille etukäteen, jotta tutkimukseen osallistujat pääsivät tutustumaan niihin ennen haastattelua. Haastatteluissa olisi tarpeellista saada mahdollisimman paljon tietoa haastateltavan ajatuksista. Siksi haastattelu kysymykset olisi hyvä lähettää haastateltavalle etukäteen tutustuttavaksi, jotta haastateltava voi miettiä mitä tietoa haluaa antaa kyseisestä kysymyksestä. Tällöin haastateltava on valmistautunut haastatteluun ja lopputulos saattaa olla hedelmällisempi. (Tuomi & Sarajärvi 2018, luku 3.1: idea ja haastattelu.)

Jokaiseen haastatteluun oli varattu aikaa yksi tunti. Haastatteluissa aikaa meni keskimäärin puolituntia. Haastattelutilanteet toteutin rauhallisessa ympäristössä ilman keskeytyksiä. Haastattelu toteutettiin teemahaastatteluna. Haastattelussa edettiin etukäteen valittujen teemojen mukaisesti. Haastattelukysymykset olivat rakennettu näiden pohjalta. Teemahaastattelussa on etuna se, että kysymyksiä on mahdollista tarkentaa

haastateltavan antaman vastauksen pohjalta. On haastateltavan päätettävissä, esitetäänkö kysymykset jokaisessa haastattelussa samassa järjestyksessä ja käytetäänkö kysymyksiä esittäessä samoja sanavalintoja (Tuomi & Sarajärvi 2018, luku 3.1.1: lomakehaastattelu, teemahaastattelu, syvähaastattelu). Haastattelussa esitin kysymykset jokaiselle haastateltavalle samassa järjestyksessä sekä käytin samoja lauserakenteita, kuin ennalta lähetetyssä kysymyslomakkeessa. Tällä tavalla halusin luoda haastateltavalle ennalta arvattavan tilanteen, jossa ei tullut yllättäviä muutoksia.

Haastateltavista oli aistittavissa, että esittämäni kysymykset koettiin haasteellisiksi eri käsitteistön takia ja haastateltavat kertoivat, että olivat tutustuneet haastattelukysymyksiin käsitteistöön sekä etiikan käsitteistöön jo ennalta. Haastateltavilta ei kerätty tunnistetietoja.

5.2 Aineiston analysointi

Sisällönanalyysi on perusanalyysimenetelmä, jota voidaan käyttää kaikissa laadullisen tutkimuksen perinteissä. Sisällön analyysillä pyritään saamaan tutkittavasta ilmiöstä kuvaus yleistettävissä sekä tiivistetyssä muodossa. Sisällön analyysissä litteroidaan eli muutetaan nauhoitettu haastatteluaineisto tekstimuotoon. Kun teksteistä on valittu keskeisin tieto, lajitellaan se teemoihin. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 103–109.)

Muutin nauhoittamani haastattelut tekstimuotoon ja poistin niistä ylimääräiset täytesanat. Haastatteluissa nousi esille esimerkkejä asiakastapauksista, nämä oli huomioitava jo litterointivaiheessa ja jätettävä aineistosta pois. Litteroitua tekstiaineistoa haastatteluista syntyi Arial-fontilla, fonttikoolla 12 yhteensä 6 sivua. Tämän jälkeen aloin etsiä vastauksia asettamiini tutkimuskysymyksiin. Taulukossa 2 on kuvattu aineiston pääluokat.

Taulukko 2. Aineiston pääluokat

Aineisto		
Miten työntekijät kokevat eettisen kuormituksen erityistason	Miten ammattietiikkaasi muodostunut ja miten se näyttäytyy arkityössä	Miten koet päätöksenteon työssäsi

lastensuojelun sijaishuollossa		

Tein tutkimuskysymyksieni pohjalta teemoittelun, jossa on kyse laadullisen aineiston jakamisesta teemojen ja aihepiirien mukaan (ks. Tuomi & Sarajärvi 2009, 109). Kun aineistosta oli kerätty kaikki tieto, mikä oli tulosten kannalta tärkeää, pelkistin sen alkuperäisilmaisusta. Pelkistämisen jälkeen aloin luomaan ala- ja yläluokkia, jotka johdattivat käsitteistöä kohti pääluokkaa. Pääluokat muodostuivat tutkimuskysymyksistä (taulukko 2).

Toteutin sisällönanalyysin deduktiivisesti. Tässä toteutustavassa tehdään analyysirunko, johon etsitään sisällöllisesti sopivia asioita aikaisemman tiedon perusteella. Tässä toteutustavassa analyysinrunko sisältää käsitteet ja analyysin tuloksena syntyy näiden käsitteiden sisältö ja rakenne. (Kyngäs ym. 2011.) Muodostin analyysin tutkimuskysymysten ympärille ja kävin aineiston läpi jokaisen kysymyksen kautta. Tutkimusaineiston keruu oli teemahaastattelu ja teemat olivat muodostettu tutkimuskysymysten ympärille. Teemat tutkimukseen halusin valita ajankohtaisuuden sekä vähäisten tutkimusten takia.

Taulukossa 3 kuvataan litteroidusta tekstistä nostettu alkuperäisilmaus ja siitä tehty pelkistys. Näistä muodostuu alaluokka.

Taulukko 3. Esimerkki ilmausten redusoinnista ja alaluokittelusta

Alkuperäisilmaus	Pelkistys	Alaluokka
<i>”Ne eivät nää meidän arkea täällä, mutta silti niiden mielipiteitä tulee kuunnella ja noudattaa, Se on ihan hullua, koska sosiaalityöntekijät näkee lasta 2 kertaa vuodessa. Me joka päivä”</i>	Arkeen vaikuttaminen Ei tiedetä mitä arjessa tapahtuu Vuorovaikutus yhteistyöverkoston kanssa	Huomioon ottaminen Arjen ymmärtämättömyys Päätöksiin vaikuttaminen

Haastatteluja tehdessä esiin nousi kolme merkittävää haastattelukysymyksen ulkopuolella olevaa tulosta. Toinen aihe nousi esiin ennalta suunnitellun kysymyksen rivinvälitietona ja kaksi aihetta tuli avoimen kysymyksen yhteydessä. Sisällönanalyysissä nämä tulokset esitetään muina tuloksina. Pääluokka, jota taulukko 4 kuvaa, nousi sisällönanalyysiin ala- ja yläluokan kautta noudattaen tutkimusteemaa. Taulukossa 5 kuvataan litteroidusta tekstistä nostettu alkuperäisilmaus ja siitä tehty pelkistys. Näistä muodostuu alaluokka.

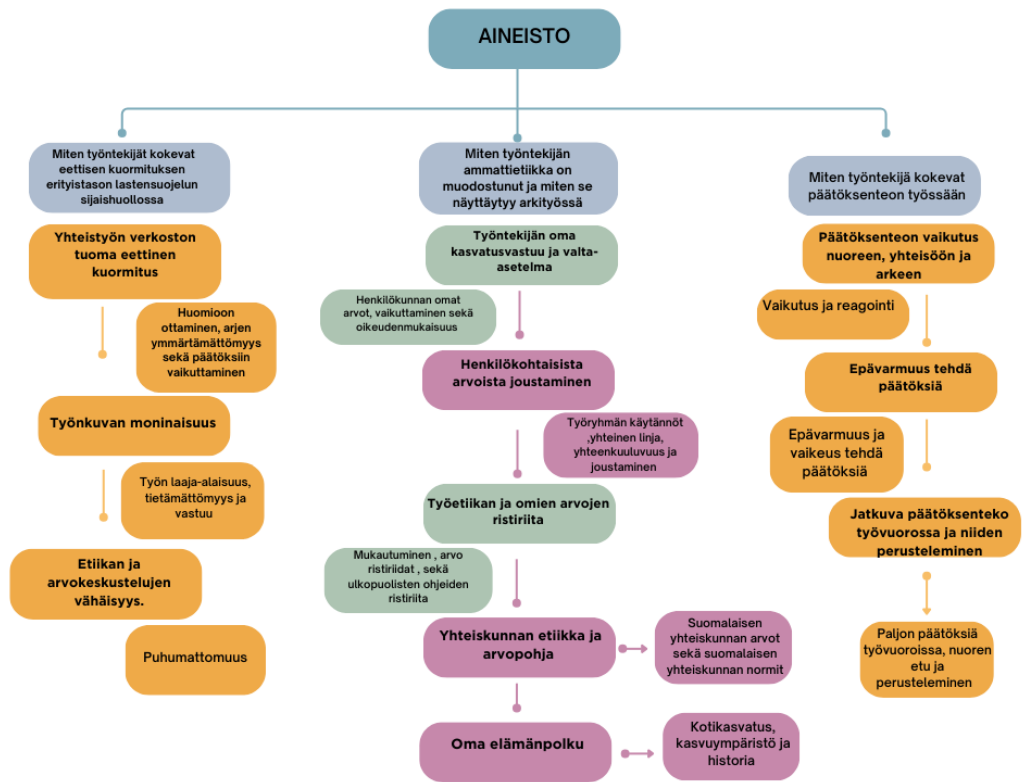
Taulukko 4. Muut tulokset pääluokat

Pääluokat		
Lastensuojelulaista nouseva eettinen kuormitus	Yksilön tunteesta nouseva eettinen kuormitus	Väkivallanuhasta nouseva eettinen kuormitus

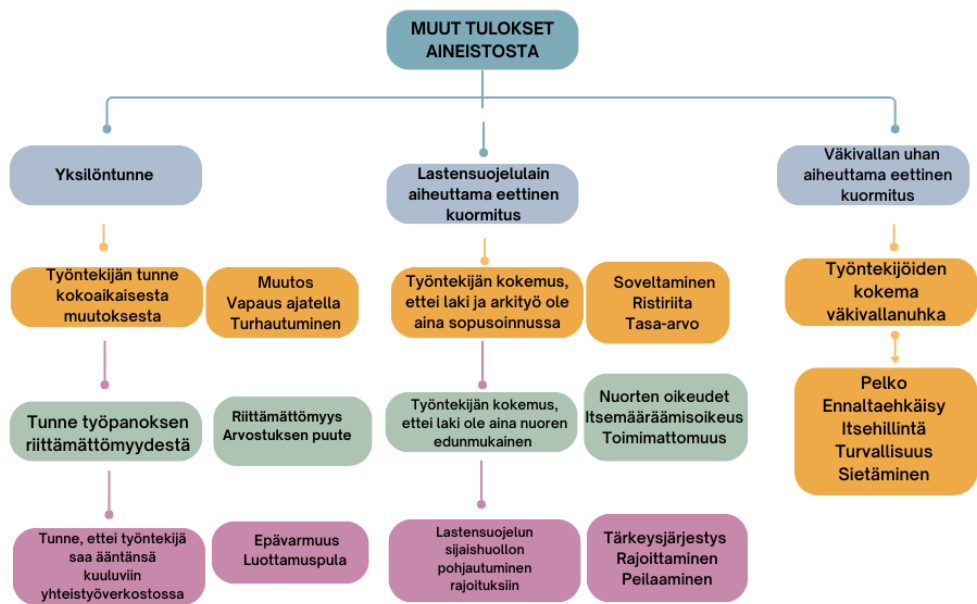
Taulukko 5. Esimerkki muut tulokset ilmausten redusoinnista ja alaluokittelusta

Alkuperäisilmaus	Pelkistys	Alaluokka
<i>”Väkivallan uhka on tällä alalla se negatiivisin juttu. Sitä tarvitsee sietää jokaisessa työvuorossa niin henkistä kuin fyysistä väkivallan uhkaa.”</i>	Työntekijän kokemus väkivallasta. Työntekijän kokemus nuorten turvaamisesta Väkivallan normalisoituminen arjessa	Pelko Ennaltaehkäisy Itsehillintä Turvallisuus Sietäminen

Melkein kaikissa haastatteluissa saturaatiovaihe tuli viimeisin avoimen kysymyksen jälkeen. Tässä kohdassa haastateltavat kertoivat, ettei heillä ollut aiheeseen enempää lisättävää, ja haastattelu päätettiin siihen. Haastattelun lopetettua ei haastateltavilta tullut enää haastattelun ulkopuolisia vastauksia eikä keskustelu jatkunut, kun nauhoitus päätettiin. Kuvassa 1 on aineiston pääluokat, yläluokat sekä alaluokat. Kuvassa 2 on muut tulokset -aineiston pääluokka, yläluokat sekä alaluokat.

Kuva 1. Pääluokat, ylä- ja alaluokat

Kuva 2. Muiden tulosten pää-, ylä- ja alaluokat

6 TULOKSET

Opinnäytetyön tulokset kuvataan tutkimuskysymyksittäin. Implisiittisenä tietona nousseet tutkimustulokset ovat kuvattu alla muina tutkimustuloksia.

6.1 Miten työntekijät kokevat eettisen kuormituksen erityistason lastensuojelun sijaishuollossa

Miten työntekijät kokevat eettisen kuormituksen erityistason lastensuojelun sijaishuollossa -pääluokka nousi kolmesta yläluokasta, jotka olivat yhteistyön verkoston tuoma eettinen kuormitus, työnkuvan moninaisuus sekä etiikan ja arvokeskustelujen vähäisyys?

Haastateltavat kokivat eriarvoisuutta sosiaalityöntekijöitä kohtaan.

Haastateltavat kertoivat, että sosiaalityöntekijät pystyivät sivuuttamaan heidän arkiset käytäntönsä ja tekemään päätöksiä mitkä katsoivat olevan nuoren edun kannalta parempia, mutta todellisuudessa ne olivat nuoren kasvua- ja kehitystä heikentäviä päätöksiä. Haastateltavat toivat esiin, että sosiaalityöntekijän tekemät päätökset eivät aina toimineet arkisella tasolla ja haastateltavat kokivat siitä luottamuspulaa, koska heidän tekemäänsä arjen arviointia ei otettu huomioon päätöksen teossa. Haastateltavat kokivat, että sosiaalityöntekijät puuttuivat toisinaan liikaa nuorten arkeen vaikeivat he ymmärtäneet arjen kokonaiskuvaa vähäisistä tapaamiskerroista sekä yhteydenpidon väljyyden takia.

Ne eivät näe meidän arkea täällä, mutta silti niiden mielipiteitä tulee kuunnella ja noudattaa, Se on ihan hullua, koska sosiaalityöntekijät näkee lasta 2 kertaa vuodessa. Me joka päivä.

Haastateltavat kertoivat miten muuttuvat sijaishuollon tehtävät näkyvät heidän työssään kuormituksena. Haastateltavat kokivat yhteistyöverkostojen laajentuneen. Jokaisella yhteistyöverkoston lenkillä oli oma toiveensa nuoren tavoitteiden täyttymiseen. Tämä koettiin kuormittavana elementtinä, koska kaikkien verkostojen toiveet, eivät olleet realistisia toteuttaa arjessa, eivätkä ne olisi olleet nuoren edun mukaisia. Haastateltavat kertoivat ohjaajan olevan realismin esiin nostajia yhteistyöpalavereissa. Haastateltavat kertoivat, että nuoren arjelle ei annettu tarpeeksi painoarvoa suunnitelmia ja päätöksiä

tehtäessä. Haastateltavat toivat myös esiin, että usein yhteistyöverkosto sivuutti heidän tuomansa huomiot. Tämä koettiin ongelmalliseksi siinä tilanteessa, jossa nuori muutti omaa näkemystään omien etujensa mukaiseksi ja ne edut heikensivät hänen kasvua- ja kehitystään merkittävästi.

Haastateltavat kertoivat näin tapahtuvan useasti sairaanhoidon palveluissa.

Haastateltavat kokivat, että lastensuojelun sijaishuolto on tuntematon ammattiala. Ei sijaishuollossa työskentelevien ihmisen on vaikea hahmottaa mitä kaikkea työ pitää sisällään. Haastateltavat toivat myös esiin kokevansa kuormitusta työn laaja-alaisuudesta, ja siitä miten sijaishuollon toteuttamisen vaatimus on kasvanut viime vuosina. Haastatteluista nousi monesti esille, ettei sijaishuollon moninaista työnkuvaa ymmärretä tai tiedetä. Haastateltavat kertoivat, että hallintotasollakaan ei tiedosteta, miten laaja-alainen sijaishuollon työkenttä on.

Tää työ on käytännön tasolla paljon haastavampaa, kuin mitä tän voisi ajatella olevan. Jos vaikka ulkopuolisille selität mitä teen työkseni niin sitä ei osaa oikeastaan edes selittää kuinka hankalaa tää työ välillä onkaan.

Haastateltavat kokivat, että sijaishuollontyöstä pitäisi olla enemmän valtakunnallista puhetta. Haastateltavat kokivat, että sijaishuolto on vaiettu ala, josta kukaan ei puhu ääneen ja mikäli siitä puhutaan, on puhe sosiaalisen median vääristämää sekä ääritapauksia esille nostavaa puhetta.

Haastateltavat toivoivat enemmän positiivista sanomaa ja työnmoninaisuuden esiin nostamista alalta. Haastateltavat miettivät, ettei työ kuormittavuudesta puhuta tarpeeksi niin yhteiskunnallisesti kuin työryhmänkään kesken.

Minusta tästä työn kuormittavuudesta pitäisi puhua enemmän ääneen.

6.2 Miten työntekijän ammattietiikka on muodostunut ja miten se näyttäytyy arkityössä

Miten työntekijän ammattietiikka on muodostunut ja miten se näyttäytyy arkityössä -pääluokka nousi viidestä yläluokasta, jotka olivat työntekijän oma kasvatusvastuu ja valta-asetelma, henkilökohtaisista arvoista joustaminen,

työetiikan ja omien arvojen ristiriita, yhteiskunnan etiikka ja arvopohja sekä omaelämänpolku

Haastateltavat kertoivat, että heidän ammattietiikkansa on muodostunut oman elämänpolun avulla. Haastateltavat kokivat, että työetiikkaan on vaikuttanut lapsuus, vanhempien arvopohja ja eettinen ajattelu. Haastateltavat kertoivat saaneensa suomen yhteiskunta etiikan ja normien mukaisen kotikasvatuksen. Työetiikkaan vaikuttaa myös aikaisempi työkokemus ja nykyisen työn kokemukset. Haastateltavat kertoivat, että työetiikka muokkautuu töissä usein. Muokkautuminen tapahtuu erilaisten asiakaskohtaamisen kautta. Haastateltavat kertoivat, etteivät omat henkilökohtaisessa elämässä käytettävät arvot ole aina yhtenäisiä työetiikan ja arvojen kanssa. Haastateltavat toivat esiin tilanteita, joissa tarvitsi tehdä päätöksiä missä toimittiin haastateltavien omaa etiikka sekä arvopohjaa vastaan. Nämä tilanteet olivat arkitason päätöksiä, joissa punnittiin kahdesta nuorelle huonosta vaihtoehdosta se vähemmän huono. Haastateltavat kertoivat, että usein sijaishuollossa joutuu tekemään päätöksiä, joita ei henkilökohtaisessa elämässä hyväksyisi. Haastateltavat kokivat, ettei sijaishuollossa voi aina tehdä kasvatuksen kannalta järkeviä päätöksiä ja useimmissa päätöksissä pitää toimia henkilökohtaisia arvoja vastaan.

On valittava taistelut. Mihin koet tärkeäksi puuttua ja mihin et, siinä valitaan eettisesti tärkeimmät asiat.

Haastateltavat kokivat yhteiskunnallisen kasvatuksen tärkeäksi. Haastateltavat kertoivat, että oma henkilökohtainen etiikka ei ole aina samalla linjalla yhteiskuntaetiikan kanssa ja työssä joutuu noudattamaan yhteiskunnanetiikkaa, jotta nuorista tulisi yhteiskunnan normien mukaisia. Haastateltavat kokivat, että heidän tuli eriyttää oma henkilökohtainen etiikka työetiikasta ja tämä toi kuormitusta haastateltaville. Monesti tuotiin esille haastattelun aikana, että lastensuojelussa ei voi tehdä päätöksiä samalla lailla kuin kotioloissa.

Haastateltavat kertoivat, että henkilökunnan keskinäinen arvopohja ja etiikka tuo toisinaan kuormitusta. Kuormitusta koettiin siitä, että joutuu joustamaan omista arvoistaan päätöksenteossa, jossa on sovittu työryhmän kesken

yhteiset linjaukset. Haastateltavat kokivat vaikeaksi sovittaa yhdeksän henkilön omat eettiset arvot yhteiseksi linjaksi. Haastateltavat toivat esiin, että jokaisella on ollut oma elämänpolku kuljettavaksi. ja siinä muodostuneet omat eettiset arvot. Haastateltavat toivat esiin, että työryhmän kesken tulisi olla enemmän arvokeskustelua ja puhetta siitä, jos kokee omien arvojen olevan ristiriidassa yhteisten linjausten kanssa.

Välillä tässä työssä on myös tilanteita, joissa joutuu toimimaan omien arvojen ja etiikan vastaisesti. Tämä voi johtua siitä, että on sovittu asiat toisella tavalla työyhteisössä. Koska tässä on 9 eri mielipidettä miten tilanteissa toimitaan ja aina se ei ole se oma ratkaisu, miten toimitaan.

Haastateltavat kokivat tärkeäksi tunnistaa oman valta-aseman ja kasvatusvastuun työntekijänä sijaishuollossa. Haastatteluissa nousi esille usein ajatus siitä, että sijaishuollon ohjaaja vaikuttaa nuoren ajatusmaailmaan omalla ajattelulla. Tämä koettiin erittäin tärkeäksi tunnistaa omassa työssään. Haastatteluissa tuotiin myös tärkeänä asiana esille, yhteiskunnallinen kasvatusvastuu. Haastateltavat kokivat olevansa nuorten elämässä niitä, jotka vievät heitä yhteiskunnallisesti oikeaan suuntaan. Haastatteluissa nousi esiin myös turhautumista siitä, ettei nykyinen sijaishuollon toimintaympäristö anna tilaa kasvattaa yhteiskunnan normien mukaisesti nuoria.

6.3 Miten työntekijä kokee päätöksenteon työssään

Miten työntekijä kokee päätöksenteon työssään -pääluokka nousi kolmesta yläluokasta. Yläluokat olivat päätöksenteon vaikutus nuoreen, yhteisöön ja arkeen, epävarmuus tehdä päätöksiä sekä jatkuva päätöksenteko työvuorossa ja niiden perustelevinen

Päivittäin joutuu tekemään sellaisia päätöksiä, että ne voi vaikuttaa koko viikon tilanteisiin ja aiheuttaa pientä kaaosta.

Haastattelija kertoivat, että päivittäin joutui tekemään paljon erilaisia päätöksiä. Päätöksenteko koettiin toisinaan haastavaksi ja osa haastateltavista kertoi tarvitsevänsä päätöksentekoon paljon työryhmäntukea. Päätöksenteko koettiin yhtenä isoimpana työtehtävänä vuoroissa.

Haastateltavat kertoivat, että ennakointi ja suunnittelu tulisi olla isossa roolissa, kun tehdään nuoren odotusten kannalta ei niin mieluisia päätöksiä. Haastateltavat kertoivat miettivänsä päätösten tekemistä aina niin, että jokainen tehty päätös oli perusteltavissa lastensuojelulain kautta. Haastateltavat kertoivat, että kun päätös oli nuoren odotusten kannalta negatiivinen, saattoi päätös vaikuttaa koko yhteisön toimintaan, nostaa nuoren itsetuhoisuuden riskiä sekä vaikuttaa väkivallanuhkaan merkittävästi.

Haastateltavat kertoivat, että arkiset päätökset ja rajoitustoimenpiteet tuottivat eniten tunnereaktioita. Päätöksiä, jotka herättävät nuorena negatiivisia tunnereaktioita joudutaan perustelemaan paljon ja perustelua joudutaan tekemään myös toisinaan yhteistyöverkostolle, jolle nuori on saattanut kertoa päätöksen tuottamasta negatiivisesta tunteesta. Yhteistyöverkosto usein näissä tilanteissa tarkoitti sosiaalityöntekijää tai nuoren vanhempia.

Haastateltavat kertoivat, että välillä arjessa joutuu tekemään päätöksiä, joilla saattaa olla suuri merkitys nuoren koko loppuelämän polkuun. Näiden päätöstekemiseen yleensä haettiin myös yhteistyöverkoston tuki tuomaan laajempaa näkökulmaa. Haastateltavat kertoivat, että päätösteossa korostuu omien eettisten arvojen tulkinta sekä työetiikan huomioiminen ja työryhmän yhdessä sovittu toimintalinja. Osa haastateltavista mietti, että arkisissa päätöksissä ne asiat, joita itse pitää tärkeinä voi korostua positiivisena päättämisenä ja ne, joita ei pidä, on niistä helpompi antaa negatiivisia päätöksiä.

6.4 Aineistosta muut esille nousevat tulokset

6.4.1 Yksilöntunne

Yksilöntunne -pääluokka nousi kolmesta pääluokasta. Pääluokat olivat työntekijän kokemus kokoaikaisesta muutoksesta, työpanoksen riittämättömyydestä ja ettei työntekijä saa ääntänsä kuuluviin yhteistyöverkostossa.

Tuntuu, että ohjaajia ei kuunnella eikä meihin luoteta.

Tunteisiin liittyvää kuormitusta koettiin tilanteissa, jossa ei saatu yhteistyöverkostolta tukea tai koettiin, ettei työntekijän tuomiin huoliin uskottu. Yhteistyöverkostolla tässä yhteydessä tarkoitetaan sairaanhoitoa ja sosiaalitoimea. Haastateltavat kertoivat tällaisia tilanteita olevan usein sairaanhoidon palveluissa, joissa nuori on ollut pitkään saamatta tarvitsemaansa hoitoa.

Tunneperäistä kuormitusta koettiin myös tilanteissa, jossa työntekijän omat eettiset arvot eivät sopineet tilanteen ratkaisemiseksi. Haastatteluissa nousi myös esiin oman työ etiikan ja toimintatapojen kokoaikainen muokkautuminen ulkopuolisten toiveiden mukaisesti. Haastateltavat kokivat, ettei ulkopuoliset toiveet olleet aina mahdollisia toteuttaa järkevästi sijaishuollon työympäristössä eivätkä ne olisi olleet nuoren edun mukaisia siitä huolimatta ne tulisivat toteuttaa niin, kun on ohjeistettu. Haastateltavat kertoivat näkemyksensä siitä, ettei sijaishuoltoa valvovilla tahoilla ollut riittävää ymmärrystä sijaishuollon arjesta ja tämä vaikeutti ohjeiden noudattamista arkitasolla.

Haastateltavat kokivat riittämättömyyden tunnetta nuoren arkea kohtaan. Haastatteluissa nousi esille ajatukset siitä, että työntekijöiltä vaaditaan tänä päivänä paljon enemmän, kuin aiemmin. Haastateltavat kertoivat, että sijaishuollolta odotetaan paljon työmenetelmiä ja työskentelyä nuoren kanssa. Haastateltavat kertoivat, että todellisuudessa nuoren arjen oirehdinta ja epävakaus estää asioiden syvällisen työstämisen ja keskittyminen menee täysin vakauttavaan työskentelyyn.

Välillä tulee sellainen olo, ettei pysty vastaamaan siihen mitä meiltä odotetaan.

6.4.2 Väkivallan uhan aiheuttama eettinen kuormitus

Väkivallan uhan aiheuttama eettinen kuormitus -pääluokka nousi yläluokasta, työntekijöiden kokema väkivallanuhka

Tämä tulos nousi tutkimuksessa implisiittisenä tuloksena eikä teemasta kysytty tutkimushaastattelussa. Haastateltava nosti väkivallanuhasta tulevan

kuormituksen esiin haastattelun lopuksi. Väkivallanuhkaa koettiin jokaisessa työvuorossa. Se näyttäytyi henkisenä ja fyysisenä uhkana. Haastateltava mietti myös väkivallanuhan vaikutusta arkeen ja sen ennaltaehkäisyyn. Väkivallanuhka koettiin myös kuormittavana tekijänä, kun mietittiin muiden nuorten turvaamista ja turvallisen kasvuympäristön luomista. Haastateltava nosti esiin myös väkivallan normalisoitumista ja miten sitä siedetään enemmän ja enemmän. Haastatteluissa nousi esiin nuorten väkivallankäyttö ja sen yleistyminen. Haastateltavat kokivat myös nuorten käyttävän enemmän henkistä väkivaltaa työntekijöitä kohtaan.

Väkivallan uhka on tällä alalla se negatiivisin juttu. Sitä tarvitsee sietää jokaisessa työvuorossa niin henkistä kuin fyysisen väkivallan uhkaa.

6.4.3 Lastensuojelulain aiheuttama eettinen kuormitus

Lastensuojelulain aiheuttama eettinen kuormitus -pääluokka nousi kolmesta yläluokasta, jotka olivat, työntekijän kokemus, ettei laki ja arkityö ole aina sopusoinnussa, työntekijän kokemus, ettei laki ole aina nuoren edunmukainen sekä lastensuojelun sijaishuollon pohjautuminen rajoituksiin

Haastatteluissa nousi esiin nuorten itsemääräämisoikeuden toteutuminen. Se koettiin toisinaan toteutuvat myös tilanteissa, jossa se ei ollut nuoren edun mukainen. Nämä asiakastilanteet myös vaaransivat nuoren ikätasoista kasvua- ja kehitystä ja niitä haastattelu tilanteissa nostettiin useasti esiin.

Haastatteluissa nousi esiin myös ajatus ohjaajien oikeuksista. Tätä verrattiin tilanteisiin, jossa työntekijä koki, ettei hänellä ole oikeuksia työskennellä nuorelle asetettuja tavoitteita kohtaan, koska työskentely oli mahdotonta, jotta nuoren itsemääräämisoikeus ei vaarantuisi. Haastatteluissa nousi esiin tilanteita, jossa oli jouduttu tekemään päätöksiä niin, että ne olivat nuoren edunmukaiset, mutta ei lain silmissä oikein. Tällaisten päätösten tekeminen koettiin kuormittavana.

Haastateltavat kokivat, ettei lastensuojelulaki anna tilaa kasvattaa nuorista yhteiskunnan etiikan ja arvopohjan mukaisia kansalaisia. Haastateltavat kokivat, että nuorilla, jotka ovat sijaishuollon piirissä on vain oikeuksia eikä heiltä voi

vaatia samanlaisia asioita, kun perheessä. Tässä yhteydessä esiin nostettiin arjen toimivuuteen liittyviä asioita esimerkkinä omasta hygieniasta huolehtiminen, ympäristön siisteydestä huolehtiminen, terveellisen vuorokausirytmien noudattaminen sekä järkevä rahan käyttäminen.

Päätöksen teossa joudun ensimmäiseksi miettimään mikä voisi olla se peruste miksi mä kieltäisin tämän asian nuorelta.

Lastensuojelua mietitään aina aika pitkälti rajaamisen kautta.

Haasteltavat kokivat kuormitusta siitä, että sijaishuollon kasvatusta pohjataan lainsilmissä erilaisiin rajoitustoimiin. Haastateltavat kertoi, miettivänsä päätöksiä sen pohjalta mikä olisi peruste, jos kieltäisin nuorelta tämän asian. Haastateltavat kertoivat, että useimmista kielteisistä päätöksistä täytyy tehdä rajoituspäätös ja jokaiselle rajoituspäätökselle on omat kriteerit, jotta niitä voi lainvoimaisesti tehdä. Haastateltavat toivoivat, että sijaishuollon kasvatuksessa voisi joskus tehdä arkitason päätöksiä ”maalaisjärkeä” käyttäen.

6.5 Tulokset ja teoria

Opinnäytetyön tuloksia ja teoriaa tarkastellaan tutkimuskysymyksittäin. Implisiittisenä tietona nousseet tulokset tarkastellaan pääluokittain.

6.6 Pohdintaa tutkimuskysymyksittäin

Miten työntekijät kokevat eettisen kuormituksen erityistason lastensuojelun sijaishuollossa?

Haastatteluissa nousi esiin haastateltavien kokemus eriarvoisuudesta moniammatillisen tiimin kesken. Haastateltavat kertoivat ajatuksensa siitä, että tiimipalavereissa ei heidän näkemyksiään arvostettu tarpeeksi. Haastateltavat kertoivat, että sosiaalityöntekijä puuttui heidän tekemiin päätöksiin eikä haastateltavat kokeneet tämän olevan hyväksi nuoren arjen kannalta. Haastateltavat kokivat, ettei heidän arkeaan ymmärretty täysin sosiaalityöntekijän vähäisten yhteydenpito kertojen takia sekä haastateltavien tekemiin linjauksiin ja päätöksiin ei luotettu tarpeeksi.

Tätä tulosta pohtiessani heräsi kysymys siitä, että toisen työnkuvan tietämättömyys voi aiheuttaa isoja ristiriitoja arkitasolla. Jäi kuva, etteivät sosiaalityöntekijät tietäneet sijaishuollonarjen kokonaiskuvaa eivätkä haastateltavat tietäneet, mihin arvoihin ja ohjeistuksiin sosiaalityöntekijä perustelee päätöksensä. Sosiaalialantyö pitäisi pohjautua tiettyihin eettisiin periaatteisiin työnkuvasta riippumatta. Nämä eettiset periaatteet ovat asiakkaiden ihmisarvo ja perusoikeudet, lapsen etu, vuorovaikutus, ammattihenkilöiden työn laatu, vastuulliset päätökset sekä toimintakulttuuri (Minilex 2025).

Olisiko tarpeellista tuoda eriammattiryhmien työtä, arkea ja arvoja näkyväksi, jotta niitä olisi helpompi ymmärtää ja päätöksiin voisi suhtautua luottamuksella molemmin puolisesti? Sijaishuollon maailmassa sosiaalityöntekijä on yksi valvontaa toteuttava viranomainen (Eriksson ym. 2023, 2.) Tämän tuo sijaishuollontyöntekijän ja sosiaalityöntekijän välille jännitettä, jossa sijaishuollontyöntekijä kokee olevansa sosiaalityöntekijän alainen, vaikka heidän tulisi olla nuoren arjessa tasavertaisia toimijoita, jotka toteuttavat yhtenäistä toimintamallia. Tämä myös puolestaan johtaa siihen, että sijaishuollossa voidaan kokea sosiaalityöntekijän kertomat päätökset ja toiveet, jotka liittyvät arkeen, kuormittavina, koska niitä ei aina pysty tai ole järkevä toteuttaa. Sijaishuollon ohjaajan ja sosiaalityöntekijän välille tulisi saada tasavertainen ja dialoginen yhteystyösuhte, jossa ymmärrettäisiin mitä ja miksi toinen tekee arjessa sekä pidempiaikaisilla päätöksillä. Lastensuojelulakiin tulleissa uudistuksissa haluttiin lisätä eri toimijoiden välistä yhteistyötä (Rimpelä 2018, 23–24). Tutkimus osoittaa, ettei tässä ole onnistuttu ainakaan tämän sijaishuoltoyksikön tasolla. Haastateltavat kokivat tätä eriarvoisuutta myös muita ulkopuolisia tahoja kohtaan.

Haastateltavat toivat esille myös, ettei sijaishuollontyötä ymmärretty yhteiskunnallisesti, koska se on vaiettu toimiala. Tästä syystä koettiin kuormitusta ja haastateltavat totesivat, etteivät oikein itsekkään osaa selittää ulkopuolisille ihmisille miten vaativaksi sijaishuollontyö koetaan. Haastateltavat kertoivat, että sijaishuollosta puhuttaessa saatetaan ajatella työnkuormittavuutta ja päivien sisältöä vähättelevästi. Haastateltavat toivoivat, että sijaishuollosta pidettäisiin enemmän ääntä yhteiskunnallisesti. Tähän

vaikeuden tuo se, että sijaishuoltoa koskevat tiukat salassapitosopimukset ja tästä syystä sijaishuollon arjen näyttäminen julkisesti on mahdotonta.

Haastateltavilla oli kokemus myös siitä, että nuorenaani nostettiin jopa liiankin kuuluvaksi ja sijaishuollonääntä ei tästä syystä kuunneltu, koska nuorella ja sijaishuollolla olivat eriävät näkemykset. Lastensuojelulaissa on haluttu kehittää nuoren osallistamista, itsemääräämisoikeutta ja ääneen näkyväksi tuomista (Lastensuojelulaki 7.6.2024/309.) Haastateltavien esiintuomien ajatusten perusteella mietintään nousee, onko tässä menty liiallisuuksiin. Nuoret ovat toimijoina omassa elämässään aikuisten maailmassa. Annetaanko nuorille liikaa valtaa tässä asiassa. Monet nuoret joutuvat ottamaan aikuisen vastuun jo lapsuudessa, johtuen vanhempien riittämättömästä tuesta ja arjessa selviämisestä. Nuori siirtyy sijaishuoltoon, jossa hänen kanssaan toimii turvallisia aikuisia ja arki on ennalta arvattavaa. Nuoren ei kuitenkaan anneta olla nuori. Nuorella ei ole samanlaista ajattelu kykyä kuin aikuisella. Nuoren päätökset voivat perustua kavereiden painostukseen, erilaisten hyödykkeiden saamiseen arjessa, jossa pidemmällä tähtäimellä on negatiivisia vaikutuksia eikä nuori pysty ajattelemaan päätöksiä isolla aikajanalla. Tämä ei kuitenkaan tarkoita sitä, etteikö nuoren tulisi saada osallistua päätöksiin ja saada ääntänsä kuuluviin.

Viktor E. Franklin (1983) mukaan ihmiset etsivät itselleen merkityksiä ja haluavat elää merkityksellistä elämää. Sijaishuollon ohjaajille on kehittynyt oma arvopohja ja etiikka. Nuorilla tämä ei ole vielä valmis. Nuoret etsivät myös itselleen merkityksiä ja merkityksellistä elämää. Aikuisen rooli kasvattajana korostuu tässä suunnannäyttäjänä. Voiko nuoren eettinen ajattelu ja arvopohja vääristyä, jos nuorella on liikaa valtaa toimia aikuisenroolissa?

Miten työntekijän ammattietiikka on muodostunut ja miten se näyttäytyy arkityössä?

Haastateltavat kokivat saaneensa suomalaisen yhteiskunta etiikan mukaisen kotikasvatuksen, joka on muovautunut erilaisten elämäntilanteiden ja työssä tapahtuneiden kohtaamisten takia. Haastateltavat kokivat, että heillä oli eroavaisuuksia työetiikan sekä henkilökohtaisen etiikan kanssa. Nämä olivat

toisinaan ristiriidassa. Haastateltavat kertoivat, ettei henkilökohtaisessa arjessa tekisi sen kaltaisia päätöksiä, joita työelämässä toisinaan joutuu tekemään. Etiikka-sanalla on kaksimerkitystä. Toinen merkitys on siinä, että ihminen mieltää erilaisia tapoja toimia eri tilanteissa, tottumuksesta vailla harkintaa. Toinen merkitys tulee siitä, että ihminen ei voi elää todellisuudessa eettisesti vasta kun on ymmärtänyt ja miettinyt erilaisia lopputuloksia ja tekee päätöksen vasta sen jälkeen, kun on itse henkilökohtaisesti päättänyt, onko tämä oikein vain väärin (Sipilä 2011, 48).

Haastateltavien etiikankäsitys on näiden kahden sekoitus, jonka balanssi toisinaan särkyi. Haastattelussa esiin tuli useasti, kuinka haastateltavat tekivät joitakin päätöksiä siksi, koska niin piti tehdä, muttei he olleet sitä mieltä, että tekisivät tämän kaltaisia päätöksiä omassa arkielämässä. Tässä yhtälössä voi siis todeta, että haastateltavien työetiikka oli kehittynyt asioista, jotka olivat tottumuksia, ennalta kerrottuja vastauksia ja valmiiksi suunniteltuja.

Haastateltavien henkilökohtainen etiikka puolestaan itse mietittyä ja se koettiin hyväksi ja oikeaksi tavaksi toimia. Lastensuojelun sijaishuollontyössä ohjaajan tulee käyttää kaikkia etiikan erilaisiamuotoja. Päivittäin työssä joutuu tekemään erilaisia arvovalintoja omien tottumusten sekä pääteltyjen arvojen maailmasta. Sijaishuollontyössä normatiivinen, kuvaileva sekä soveltava etiikka tekee työntekijälle tasoja missä hän voi liikkua tietyissä rajoissa. Työntekijä ei tietysti työssään mieti näin toimivan. Tässä kohdassa korostuu se, miten yksilön oma arvo ja etiikanpohja on rakennettu lapsuuden, nuoruuden ja aikuisuuden aikana. (Prendeville & Kinsella 2022.)

Haastateltavat kokivat eettistä kuormitusta siitä, että he joutuivat toisinaan joustamaan omista arvoista työryhmän takia. Haastateltavat kokivat, että joutui toisinaan noudattamaan sellaisia yhdessä sovittuja linjauksia, joissa oli joutunut itse joustamaan omista arvoistaan. Haastatteluissa nostettiin esille sitä, ettei työryhmässä ollut tarpeeksi arvokeskusteluja, jotta ne hiljaisimpienkin äänet saataisiin kuuluviin. Haastateltavien työryhmä koostui 9 henkilöstä. Näillä 9 henkilöllä on jokaiselle muodostunut etiikka omien kokemusten ja eletyn elämän kautta. Nämä 9 henkilöä mieltää työetiikan ja oman henkilökohtaisen etiikan eri asioiksi. Silti yhdessä sovittujen linjausten koetaan kuormittavan arkea. Voidaan siis todeta, että nämä 9 henkilöä ei pelkästään noudata ennalta suunniteltuja eettisiä normeja vaan soveltavat

omaa henkilökohtaista etiikkaa näihin ennalta annettuihin normeihin. Näiden 9 henkilön elämäntarinoiden ja oman etiikan selvittämiseen työryhmän keskuudessa tulisi käyttää rutkasti aikaa ja luoda yhteinen arvo sekä etiikkapohja linjauksille, mitkä miellyttävät kaikkia jollakin tasolla.

Haastateltavat kokivat myös tärkeäksi ymmärtää oman valta-aseman merkityksensä sekä yhteiskuntanormien mukainen kasvatusvastuunsa. Suomalainen yhteiskunta etiikka on tullut kansan tietoisuuteen kirkonoppien mukana aina vuoteen 2014 jolloin etiikka siirrettiin uskonnon opetuksesta filosofian alaisuuteen (Hämäläinen 2024, 15–19). Valta-asema tässä suhteessa on suuri työssä, jossa vaikutetaan toisen yksilön eettisen kehittymisen ja arvojen luomiseen. Sijaishuollonohjaaja on kasvattaja, joka kuljettaa nuorta demokraattisen yhteiskunnan arvomaailmaan ja siirtää omia eettisiä näkemyksiä nuorille jokapäiväisessä arjessa. Sijaishuollossa koulun etiikanopetus voi jäädä pieneksi, koska koulussa käyminen ja opiskelu voi jäädä sijaishuollon nuorella vähäiseksi ja pintapuoliseksi. Tämä voi johtua nuoren oirehinnasta sekä siitä, ettei nuori ole kykeneväinen suorittamaan kuin pakolliset oppiaineet. Nekin voidaan suorittaa pintapuolisesti vailla sen syvempää ajatusta aiheesta. Haastateltavat kokivat, että heidän tehtävänä on kasvattaa nuorista yhteiskunnan toimijoita, jotka noudattavat yhdessä sovittuja arvoja.

Miten työntekijä kokee päätöksenteon työssään?

Kysymykseen *miten koet päätöksenteon työssäsi*, kiteytyy mielestäni kaikki aiemmin pohditut teemat. Sijaishuolto on jatkuvaa päätöksentekoa. Päätöksentekeminen voi olla pientä ja arkista sekä rajoitustoimenpiteitä tarvitsevaa perusoikeuksiin puuttumista. Haastateltavat kokivat sijaishuollon perustuvan paljon rajoitustoimien varaan. Sijaishuollossa on tarkasti määritelty rajoitustoimien perusteet ja niillä pyritään turvaamaan nuoren ikätasoinen kasvu- ja kehitys sekä turvaamaan nuoren perusoikeudet (Lastensuojelulaki 7.6.2024/309). Rajoitustoimenpiteiden ongelmaksi syntyy se, että sijaishuollossa tulisi tehdä paljon päätöksiä, jotka eivät täytä rajoitustoimenpiteiden perusteita, mutta kuitenkin päättämättä jättämisellä heikennetään nuoren normaalia kasvua- ja kehitystä ja ikätasoiseen kasvatukseen vaikuttamista. Oletus sijaishuollosta on se, että kaikki nuoreen

liittyvät negatiiviset päätökset tulisi tehdä rajoitustoimenpiteiden kautta, muttei se ole mahdollista. Osa päätöksistä perustellaan kasvatuksellisen seurauksena. Päätösten tekeminen sijaishuollossa ei ole ikinä saa olla mielivaltaista ja se nousi haastatteluissakin useasti esiin.

Jokaista päätöstä haastateltavat kertoivat miettivänsä lastensuojelulain kautta sekä ne tulivat olla perusteltavissa nuorille sekä yhteistyöverkostoille. Oli päätös iso tai pieni se saattaa aiheuttaa isoa tunnetta nuoressa.

Haastateltavat kertoivat, että tämä tulee aina huomioida arjessa. Yhdellä päätöksellä voi olla pitkä aikaisetkin seuraukset ja se tulee huomioida arjen suunnittelussa ihan työvuorotasollakin. Haastateltavat kokivat, ettei päätöksien tekeminen ole helppoa ja osa haastateltavista kertoi, että heillä olevan liian vähän tietoa päätöksien tekemiseen.

Vuonna 2014 julkaistussa lastensuojelun laatusuosituksessa oli yhtenä eettisenä periaatteena mainittu vastuulliset päätökset (Rimpelä 2018, 23–24). Sijaishuollossa niitä tehdään arkitasolla, yhteistyöverkosto huomioiden, nuoren toiveet kuunnellen sekä lakia noudattaen. Sijaishuollossa päätösten tekemiseen ei ole valmista pohjaa, vaan päätökset tulevat olla sijaishuollon työntekijän työetiikan, arvojen, lakien sekä työryhmänlinjausten yhtenäinen päätös. Haastateltavat toivat kuitenkin ilmi, että työryhmältä saa päätöksien tekemiseen tukea sekä joihinkin päätöksiin pyydettiin myös yhteistyöverkoston mielipide, jotta asiaa oli pohdittu riittävän monelta eri kannalta.

6.7 Muut esille nousseet tulokset ja pohdinta

Yksilöntunne

Tunne ettei luoteta, kiteytyy moneen teemaan. Jos yksilöllä on tunne, ettei hänen tekemiinsä arvovalintoihin, päätöksiin sekä suunniteltuihin työmenetelmiin luoteta voi se vaikuttaa heikentävästi yksilön työhyvinvointiin ja motivaatioon. Pitäisi selvittää mistä tämänlainen tunne kumpuaa ja mikä on sen juurisyy. Voiko olla, että lastensuojelun sijaishuollossa on ollut historian saatossa niin paljon laiminlyöntejä, että se heikentää kaikkien työntekijöiden asemaa? Lastensuojelulaki on suhteellisen tuore ja lastensuojelu on ollut suhteellisen vähän aikaa ammattimaista. Voiko yksilön omatunne siis

kummuta historian havinasta tai ulkopuolisten ihmisten käsityksistä, jotka lähtevät leimaamaan kaikkia työntekijöitä toisten virheistä?

Kokemus riittämättömyyden tunteesta kumpusi myös haastatteluissa. Sijaishuolloilta vaaditaan tänä päivänä todella paljon enemmän. Jokaisella hyvinvointialueella ja sijoittavalla kunnalla on omat vaatimuksensa, jotka sijaishuollon yksikön tulee täyttää, jotta sijaishuoltoyksikkö voi solmia hyvinvointialueen kanssa puitesopimuksen. Hyvinvointialueiden resurssipula näkyy lastensuojelussa lisävaateina työntekijöiden ammattitaitoa sekä tarjottavia palveluita kohtaan. Usein mielletään, että nuoren sijoituksen alkaessa sijaishuolto pystyy vaikuttamaan kaikkiin nuorella oleviin oireisiin ja niiden juurisyihin, vaikka nuori tarvitsisikin sairaanhoidon ja psykiatrian vahvaa tukea sekä hoitoa. Onko sijaishuollosta tullut paikkausaine kuntien riittämättömiin palveluihin?

Väkivallan uhan aiheuttama eettinen kuormitus

Haastateltavat kokivat väkivallan lisääntyneen sijaishuollossa merkittävästi. Väkivallanuhka oli läsnä jokaisessa työvuorossa. Se on fyysistä sekä henkistä väkivaltaa. Haastateltavat kokivat tämän erityisen kuormittavaksi. Väkivalta voi olla yksi sijoittamisen syy sijaishuoltoon. Nuori voi käyttää väkivaltaa itseään, perhettään sekä ulkopuolisia kohtaan (Laakso 2013, 14–15). Onko väkivalta noussut nuorten keskuudessa aikansa ilmiöksi? Mediassa nähdään paljon uutisia nuorten tekemistä väkivallanteoista sekä sosiaalisen median sisältö täyttyy nopeasti erilaisista väkivaltaa sisältävistä videoista sekä väkivaltaa ihannoivasta musiikista. Nuoret voivat ottaa näistä vaikutteita. Nuoret etsivät itselleen merkityksellistä elämää. Väkivalta, varastaminen, päihteet ja niiden myyminen uskotaan olevan avain valtaan, kunnioitukseen ja rahaan. Nuorien omat arvot ja eettinen ajattelu ei ole vielä sillä tasolla, että he välttämättä ymmärtäisivät syvällisesti tämän olevan väärin yhteiskunnassa. Myös yli sukupolvinen rikollisuus voi ruokkia nuorta toimimaan tällä tavalla, koska nuori on nähnyt vanhempien elävän tätä elämää. Näin käyttäytyvä nuori otetaan yleensä huostaan tai sijoitetaan kiireellisesti sijaishuolto yksikköön. Tavoitteena on katkaista nuoren vahingollinen toiminta.

Nuorten käyttämä väkivalta sijaishuoltoyksikössä voi olla todella rajua. Sijaishuollolla on nuorten maailmassa negatiivinen sävytys, varsinkin nuoren, joka ei koe omassa elämässään olevan mitään ongelmia ja hänellä on halu jatkaa rikostenmaailmassa myös aikuisena. Tämän negatiivisen sävyn siivittävänä nuoret usein leimaavat sijaishuollon työntekijät itselleen uhaksi. Useasti tuntuu, ettei nuorella ole kykyä ajatella sijaishuollon työntekijöitä ihmisinä, joilla on myös tunteet ja merkityksellinen elämä. Haastateltava kertoi usein kuulevansa nuorten suusta erittäin värikkäitä ilmauksia itsestään. Sekä nuorten uskovien, että sijaishuollon työntekijöiden tulee kestää mitä vaan käytöstä, koska he ovat sijaishuollossa töissä.

Hämäläinen (2024. 15–19) kertoo väitöskirjassaan koulun merkityksestä eettiseen kasvattamiseen. Jokaisen suomalaisen tulisi noudattaa suomen demokraattista yhteiskunta normia. Tämä sisältää toisten kunnioittamiset. Haastattelussa noussut väkivallanuhka kertoo minulle siitä, että jossain on menty vikaan yhteiskuntatasolla. Onko nuoret, jotka joutuvat lastensuojelun sijaishuollon piiriin laiminlyöneet koulua niin paljon, ettei etiikanopetus ole tavoittanut heitä vai onko väkivaltaan käyttävät nuoret niin välinpitämättömiä muita kohtaan, etteivät he välitä? Toisaalta tulee tunne, että pohjimmaisista tunteista tällaisten nuorten kohdalla ovat turvattomuus, itsekunnioituksen puute sekä halu tulla nähdyksi tavalla tai toisella.

Lastensuojelulain aiheuttama eettinen kuormitus

Haastateltavat kertoivat lastensuojelulain tuovan eettistä kuormitusta. Kuormitusta koettiin siitä, etteivät sijaishuollon ohjaajat voineet tehdä päätöksiä aina nuoren edun mukaisesti, koska laki ohjasi päätöstentekemistä. Erityisesti esiin nostettiin nuoren itsemääräämisoikeus. Tätä korostettiin päätöksissä, jossa nuori ei itse ollut suostuvainen toimimaan pyydettyllä tavalla, vaikka se heikensi nuoren omaa kasvua- ja kehitystä. Haastateltavat kertoivat tämän kaltaisten päätösten liittyvän usein nuoren hygieniaan, rahankäyttöön sekä vuorokausirytmiiin. Haastateltavat kertoivat, että mikäli nuori ei useita pyynnöistä tai ohjauksista huolimatta halunnut mennä suihkuun ei tätä myöskään lain silmissä sinne voinut käskyttää. Tämä voi vaikuttaa isossa mittakaavassa pienelle asialle, mutta sijaishuollonyksikössä asia voi

saada isot mittasuhteet. Sijaishuollon ohjaajien perustehtävä on luoda nuorelle turvalliset ja terveelliset sekä kasvua- ja kehitystä tukevat olosuhteet. Jos sijaishuollossa asuu nuoria, jotka laiminlyövät omaa terveyttään olematta peseytymättä, tämä vaikuttaa päivittäiseen toimintaa isolla tavalla. Tästä voi seurata nuoren omatoimista eristäytymistä yhteisöstä, kiusatuksi tulemista, fyysisen terveyden heikkenemistä jne. Usein mielletään, että sijaishuollon ainoa työkalu on ohjaajan puhe. Näistä asioista puhutaan nuorelle, muttei hän silti ole suostuvainen toimimaan pyydetysti, tämänkaltaisen toiminta tuo sijaishuollontyöntekijöille riittämättömyyden tuntee. Haastateltavat kertoivat kokevansa tämänkaltaista riittämättömyyden tunnetta myös nuorelle asetettujen tavoitteiden saavuttamisessa. Haastateltavat kertoivat, ettei lastensuojelulaki aina tue nuoren tavoitteisiin pääsemistä, joka korostuu tämänkaltaisten asioiden ja päätösten yhteydessä.

Lastensuojelulaki on muokkaantunut ja tulee muokkaantumaan tulevaisuudessa paljon. Lain suunnitteluun tulisi huomioida ruohonjuuritason tuoman epäkohdat. Tämä on se taso, joka toimii lain puitteissa päivittäin sekä joutuu soveltamaan oman osaamisen mukaan lakia niin, että se palvelee nuoren oikeuksia. Haastateltavat toivoivat, että päätöksien tekemisessä voisi ajatella asioita enemmän kodinomaisuuden kautta. Lastensuojelunsijaishuolto on ollut paljon esillä erilaisten uutisten valossa, jossa sijaishuollossa olleet jo aikuiset ihmiset kertovat mielivaltaisista päätöksistä ja heidän kaltoinkohtelustansa. Onko ennen toimittu näin väärin juuri siitä syystä, että toiminta on perustunut enemmän kodinomaiseen ja harkintapohjaiseen päätöksentekoon. Jos lakia muutettaisiin enemmän kodinomaisempaan suuntaan, voisiko se toimia oikeasti?

6.8 Luotettavuus ja eettisyys

Tutkimuksen luotettavuutta ja eettisyyttä olen tarkastellut koko tutkimuksen teon ajan. Tutkijan pitää varmistua siitä, että tutkimusasetelman tulee olla laadukas. Tutkijan pitää olla eettisesti sitoutunut tutkimukseen, jotta tutkimuksessa tullaan noudattamaan hyviä tieteellisiä käytänteitä (Tuomi & Sarajärvi 2018, 109). Itselläni on pitkä kokemus psyykkisesti oireilevien nuorten erityisyksikössä työskentelystä ja se saattaa näkyä tulosten tarkastelussa sekä tutkimuskysymyksien asettelussa. Tulosten luotettavuutta

puolestaan nostaa se, että minulla on monen vuoden substanssiosaaminen psyykkisesti oireilevien nuorten kanssa.

Tunsin ennalta haastateltavan ryhmän, koska työskentelen itse tässä työryhmässä. Aloitin opinnäytetyö prosessin hakemalla tutkimusympäristöstä tutkimusluvan. Tutkimuslupa sisälsi opinnäytetyönsuunnitelman, tietoturvalomakkeen sekä lupahakemuksen. Nämä saatuani haastateltaville toimitettiin saatekirje ja haastattelukysymykset ennalta tutustuttavaksi. Haastateltaville kerrottiin, että opinnäytetyöhön osallistuminen on täysin vapaaehtoista ja sen vois keskeyttää missä tilanteessa vaan. Tutkittavalle on tultava tunne, että osallistuminen tutkimukseen on täysin vapaaehtoista ja tutkimuksen voi lopettaa missä kohdassa tahansa. Tutkimuksen keskeyttäminen tulee myös olla yhtä helppoa, kun siihen osallistuminen. (Tenk 2023.) Haastateltavilta ei kerätty mitään tunniste tai henkilötietoja ja haastatteluissa saatu materiaali säilytettiin vahvan tunnistautumisen takana tietokoneella, johon muilla ei ollut pääsyä. Haastattelujen nauhoitettuaineisto poistettiin heti sisällönanalyysin jälkeen. Tutkimuksessa on tärkeä kertoa tutkittavalle, miten häneltä saatuja tietoja ja tutkimusaineistoa käsitellään sekä säilytetään turvallisesti (Tenk 2023).

Tutkimusta aloittaessa minun tuli todella tarkasti määrittää itseni tutkijanrooliin. Haastateltavat ottivat tutkijanroolini hyvin, eikä haastateltavat nostaneet tutkimustyötä tai haastattelun kysymyksiä minun kanssani esille, ennen haastattelutilanteita. Kun haastateltaville toimitettiin haastattelukysymykset sekä saatekirje ennalta tutustuttavaksi toi tämä kuhinaa työryhmän keskelle. Tutkijana ulkoistin itseni tästä tilanteesta ja haastateltavat miettivät haastattelu kysymyksiä niissä vuoroissa, jossa minä en ollut läsnä. Tämä oli mielestäni pakollinen toimenpide, jotta tutkijanroolini ja tutkimustuloksieni luotettavuus ei kärsisi.

Minun yhteyteni haastateltaviin ja ennalta luotu luottamussuhde vaikutti tutkimukseen positiivisesti. Sain haastateltavilta suoria ja rehellisiä vastauksia siitä, miten he kokevat asioiden oleva. Tämä on myös vahvistanut haastateltavien turvallisuudentunnetta haastattelujen aikana. Tutkimusaiheeni on sensitiivinen ja jos minulla ei olisi ollut haastateltaviin ennalta rakennettua luottamussuhdetta, tutkimusaineistoni olisi voinut jäädä vaillinaiseksi ja

köyhäksi. Myös tutkimuksessa nousseet implisiittitiedot olivat arvokkaita lopputuloksen kannalta. Näitä tietoja ei välttämättä olisi tullut, jos tutkittavaryhmä olisi ollut toisen työskentely yksikön työntekijöitä tai muuten vieraita minulle. Pidin tutkimusaineistoa kerätessä päiväkirjaa haastattelun tuomista ajatuksista sekä tunnelmista. Päiväkirjasta nousee esille jännityksentunteet, jotka ovat mukana ensimmäisessä haastatteluissa. Jännityksentunteet vaikeuttivat haastattelun tekemistä ja tulokset olivat selvästi suppeampia. Ensimmäisen haastattelun jälkeen minulle muodostui rutiini, joka tuki haastattelujen onnistumista. Kysyin haastattelu kysymykset ennalta annetussa järjestyksessä. Haastatteluihin oli varattu tunti aikaa ja ympäristö oli rauhallinen. Haastateltaville haastattelut olivat työaikaa. Kaikissa haastatteluissa aikaa meni suunniteltua vähemmän. Haastatteluihin osallistuminen oli luotu haastateltaville helpoksi, ilman, että se aiheuttaisi heille ponnisteluja tai muutoksia normaali arkeen. Haastatteluun osallistui melkein kaikki. Yksi haastateltava ilmoitti haastattelu kysymyksen saatuaan, ettei aio osallistua, koska koki kysymykset itselleen liian vaikeiksi.

Haastateltavien anonymiteetin säilyttäminen pienessä otannassa oli huomioitava erityisesti. Ennen tutkimuksen aloittamista tulee tutkijan miettiä erityisen tarkasti, miten saa anonymiteetin onnistumaan. Tutkijan tulee harkita, tehdäänkö tutkimus muualla kuin tutkimusympäristössä. Tulee myös miettiä, miten haastattelu vastauksista karsitaan ne kertomukset pois, jossa haastateltava saattaa olla tunnistettavissa, kuitenkin niin, että tärkeä tieto säilytetään. (Pope & Mays 2020, 35.) Tutkimukseni haastattelut toteutin tutkimusympäristössä. Tämän valinnan tein tietoisesti, jotta haastattelut sujuivat aikataulussa ja olisivat helposti järjestettävissä. Haastatteluissa huomioin, kuitenkin tarkasti haastattelujen toteutumisajankohdan. Haastattelut toteutettiin, niin ettei muut haastateltavat tietäneet toistensa haastattelujen ajankohdasta.

Haastattelujen litterointi vaiheessa karsin suoraan kaikki ne vastaukset pois, jossa oli käytetty asiakasesimerkkejä. Laadullisessa tutkimuksessa korostuu yksityisyyden suojan toteutuminen ja saadun aineiston saattaminen siihen muotoon, että käytettävistä suorista lainauksista, ei ole tunnistettavissa haastateltavia. Myös asiakasesimerkkien käyttäminen voi tapahtua ympäristöissä, jossa molemmat kuuluvat salassapitovelvollisuudenpiiriin nämä

tulee poistaa valmiista aineistoista. (Wa-Mbaleka 2019, 123.) Työssäni käyttämät suorat lainaukset olen sijoittanut niin, ettei haastateltavat ole niistä tunnistettavissa. Tutkimusaineistossa olen huomionut avoimuuden tuloksissa enkä ole jättänyt mitään pois, mikä on ollut oleellista tutkimustuloksien kannalta Tenk (2023) ohjeistuksen mukaisesti.

Tutkimusotantani on pieni. Tästä syystä tutkimustulosten siirrettävyyttä on vaikea arvioida isommassa kuvassa. Tutkimusaiheesta on tehty todella vähän tutkimuksia ja niitä tarvittaisiin lisää, jotta tutkimus tulosten yleistettävyyksi voisi olla luotettavampaa. Tutkimuksen pieniotanta heikentää tutkimuksen yleistettävyyttä.

Opinnäytetyössäni olen noudattanut hyvää tieteellistä käytäntöä, joka pitää sisällään eurooppalaisen tutkimuseettisen ohjeistuksen. Ohjeistuksen mukaan luotettavuus, rehellisyys, vastuunkanto ja arvostus ovat tutkimuskäytännön peruspilareita. (Tenk 2023.) Tutkimuksen luotettavuutta olen arvioinut Cuba ja Lincolnin (1981) kriteeristön mukaisesti. Kriteeristö arvioi tutkimuksen luotettavuutta uskottavuuden, riippuvuuden, siirrettävyyden ja vahvistettavuuden kautta.

7 JOHTOPÄÄTÖKSET

Opinnäytetyön tavoitteena oli tuoda syvempää ymmärrystä erityistason sijaishuollon eettiseen kuormitukseen. Opinnäytetyö vastasi asetettuihin tutkimuskysymyksiin ja antoi pienestä tutkimusotannasta huolimatta paljon tietoa ja uutta näkökulmaa eettiseen kuormitukseen erityistason sijaishuollossa. On merkittävää huomata miten moni asia vaikuttaa kuormittavana sijaishuollon työkentällä. Kuormitusta koettiin päätöksenteon, lastensuojelulain, omien tunteiden, ulkopuolisten odotusten ja eettisten kysymysten kautta. Sijaishuollon työ koettiin vaietuksi ammattialaksi ja haastateltavat toivoivat, että sijaishuollon työstä tehtäisiin enemmän näkyväksi, jotta ihmisillä olisi mahdollisuus ymmärtää miten moninaista työtä nuorten kanssa tehdään.

Tutkittua tietoa sijaishuollon eettisestä kuormituksesta on vähän. Tämä on aihe, josta tulisi tehdä lisätutkimusta. Tiedonhaun tulokset olivat

pääsääntöisesti tutkimuksia sosiaalityöntekijän työkentän eettisestä kuormittavuudesta tai vaihtoehtoisesti keskittyivät sairaanhoidon maailmaan. Sijaishuollon vaatimukset ovat kasvaneet paljon viimevuosien aikana. Tätä vaatimustasoa on nostanut jo itsessään lakiin kirjatut muutokset sekä ulkopuoliset toiveet ja näkemykset nuoren laadukkaasta hoidosta. Ovatko nämä vaatimukset lisänneet erityistason sijaishuollon eettistä kuormitusta ja tästä syystä aiempaa tutkimusta aiheesta ei juurikaan ole?

Opinnäytetyön tutkimusotanta oli pieni, joten sen yleistettävyyks on huono. Laajemmilla tutkimustuloksilla eettisestä kuormittuneisuudesta saisi yleistettävämmän kuvan erityistason sijaishuoltoyksiköiden eettisestä kuormituksesta.

Tutkimuksen tulokset palasivat aina samaa ajatukseen. Kaikki tekeminen sijaishuollossa pohjautuu etiikkaan ja arvoihin. Jokaisessa päätöksessä, keskustelussa, kasvatustilanteessa, arjessa ja nuorten kanssa olemisessa työntekijä tekee arvopäätöksiä ennekuin toimii. Tutkimusta tehdessäni huomasin, ettei etiikan ja arvojen ohjaamaa päätöstentekoa mietitty vaan se oli sisäsyntyistä ja automaattista jokaiselle haastateltavalle. Jokainen haastateltava kertoi oman etiikkansa ja arvopohjansa tulleen kotikasvatuksesta ja tämä pohja on muokkaantunut työetiikaksi. Työetiikka kerrottiin muokkaantuvan jatkuvasti yhteiskuntavaateiden ja muuttuvien normien mukaisesti.

Purjo (2011, 5–63) kertoo ihmisen arvojen muokkaantuvan elämän kokemuksen sekä kotona saadun kasvatustilanteen mukaisesti. Tutkimuksessa todettiin, että sijaishuollontyöntekijä siirtää omaa ajatustaan sijoituksessa oleville nuorille ja on vastuussa heidän sen hetkisestä yhteiskunnallisesta kasvatuksesta. Tähän vedoten tulisi siis varmistaa, että jokainen, joka työskentelee sijaishuollossa ymmärtää oman yhteiskunnallisen vastuunsa nuorten ohjaamisessa.

Tutkimuksessa esiin nousseiden implisiittisten tutkimustulosten arvoa ei voi liiaksi painottaa. Väkivallan, lastensuojelulain sekä tunteiden tuoma eettinen kuormitus on iso tekijä sijaishuollontyöntekijän jaksamisen kannalta. Näistä implisiittisistä tuloksista olisi hyvä tehdä jatkotutkimuksia. Väkivallan lisääntyminen ja sen jatkuvalle uhalle altistuminen on yksi sijaishuollon

kuormittavimmista tekijöistä. Toisaalta siihen on myös totuttu ja sitä siedetään jatkuvasti enemmän. Väkivallasta sijaishuollon erityisyksikössä on tullut normalisoitunut asia ja se on vaarallista.

Työryhmän yhtenäistymisen ja kehittymisen kannalta olisi tärkeä käydä enemmän arvo ja etiikka keskusteluja työryhmän sisäisesti. Usein työryhmässä valitaan tärkeimmät arvot ja tehdään niiden pohjalta yhtenäiset linjaukset. Tutkimuksessa itseäni eniten yllätti tulos työryhmän sisäisten yhtenäisten linjausten tuottamasta kuormituksesta. Jokaisella työryhmän jäsenellä on oma elämän polku ja sen mukana tulleet arvot ja etiikka. Tutkimuksen tutkimusympäristössä työskentelee 9 ihmistä ja näillä kaikilla on oma elämänpolun tuoma näkemys, miten tulisi toimia. Näiden yhteen saattaminen olisi tärkeää jokaisen työntekijän työssäjaksamisessa. Teoriassa käsitellään lastensuojelun eettisiä ohjeita ja tuodaan ilmi, että nämä ovat työnteon laadunmittari sekä ylätaso, johon jokaisen työntekijän tulisi pyrkiä, vaikka ne eivät palvelisi henkilökohtaisessa elämässä tehtyjä arvovalintoja (Prendeville & Kinsella 2022). Työntekijöiden tulisi myös huomioida työryhmän välisessä arvokeskustelussa tämä ylätaso, johon jokainen työntekijä sitoutuisi pyrkimään omassa päivittäisessä työssään. Olisi siis tärkeää käyttää tähän etiikan ja arvojen keskusteluun paljon aikaa, jotta saataisiin kaikkien työntekijöiden äänikuuluvaksi.

LÄHTEET

Bays, R. 2024. Ethics for Healthcare Professionals. *Journal of Nurse Life Care Planning* 3, 10-12. Verkkolehti. Saatavissa: <https://research-ebSCO-com.ezproxy.xamk.fi/c/b3hkfh/search/details/u4ped4mlzv?db=afh%2Cpdh%2Cpsyh%2Cc8h%2Cnlebk%2Ceric%2C8gh%2Clxh%2Ccmedm%2Cddu%2Cs3h%2Ctrh&limiters=FT%3AY%2CRV%3AY%2CDT1%3A2020-01-10%2F2025-01-10&q=ethics%20or%20ethical%20issue%20OR%20eth> [viitattu 13.1.2025].

Yoong, S 1986. Guba as a Vanguard of Naturalistic Inquiry: A Harbinger of the Future. PDF-Dokumentti. Saatavissa: <https://les.eric.ed.gov/fulltext/ED277738.pdf> [viitattu 10.2.2025].

Eriksson, P, Ståhlberg, M, Svetloff, M, Barkman, J, Liukkone, J & Hipp, T. 2023. Trauma- ja väkivaltatietoinen sijaishuolto. Selvitys kaltoinkohtelun nykytilasta sekä materiaali ammattilaisille ja opiskelijoille. Sosiaali- ja terveysministeriö. julkaisuja 2023:35. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö. PDF-dokumentti. Saatavissa: https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/165340/STM_2023_35_J.pdf?sequence=1&isAllowed=y [viitattu 6.1.2025].

Frankl, V. 1983. Olemisen tarkoitus. Helsinki: Otava.

Hämäläinen, E. 2024. Satavuotta katsomus kamppailua, yhteinen etikan opetus suomalaisessa koulukeskustelussa. Tampereen yliopisto. Kasvatustieteiden ja kulttuurin tiedekunta. Väitöskirja. PDF-tiedosto. Saatavissa: https://netn.fi/wp-content/uploads/2024/05/Hamalainen_Satavuotta-katsomuskamppailua_nn-verkko.pdf [viitattu 13.1.2025].

Hämeenaho, P. Koskinen-Koivisto, E. Mäkinen, M. Väkeväinen, Nina. 2022. Havainnointi ja haastattelu. Teoksessa Fingerroos, O., Kajander, K., Lappi, T-R. (toim.) Kulttuurien tutkimuksen menetelmät. Jyväskylä: Suomalaisen kirjallisuuden seura, 179–205. E-kirja. Saatavissa: https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/84079/1/Hameenaho_Kulttuurien-tutkimuksen-menetelmat_179-205.pdf [viitattu 3.2.2025].

Juujärvi, S & Myyry L. 2020. Huolenpitoa vai oikeudenmukaisuutta? Sosiaali- ja terveydenhuollon ammattilaisten eettiset ongelmat ja ratkaisukeinot. *Psykologia* 56. Verkkolehti. Saatavissa: <https://journal.fi/psy/article/view/90681/90499> [viitattu 27.3.2025].

Koivumäki, E. 2017. Näkökulma sosiaalityön arvoihin ja etiikkaan. Tampereen yliopisto. Yhteiskuntatieteiden tiedekunta. Pro gradu -tutkielma. PDF-dokumentti. Saatavilla: <https://trepo.tuni.fi/bitstream/handle/10024/102252/GRADU-1509532804.pdf?sequence=1&isAllowed=y> [viitattu 37.3.2025].

Kyngäs, H., Kääriäinen, M., Elo, S., Kanste, O. & Pölkki, T. 2011. Sisällönanalyysi suomalaisessa hoitotieteellisessä tutkimuksessa. *Hoitotiede* 2, 138–148. Verkkolehti. Saatavissa: https://www.researchgate.net/profile/Tarja-Poelki/publication/261723764_Sisallönanalyysi_suomalaisessa_hoitotieteellisessä

[_tutkimuksessa/links/551b0ad80cf2fdce84384f32/Sisaelloenanalyysi-suomalaisessa-hoitotieteellisessae-tutkimukses-sa.pdf?origin=publi](#) [viitattu 2.12.2024].

Laakso, R. 2013. Mistä koti huostaanotetulle lapselle. Tutkimusjulkaisu- sarjan julkaisu 73. Sastamala: Vammalan kirjapaino. E-kirja. Saatavissa: https://kaks.fi/wp-content/uploads/2015/12/Mista_koti_huostaanotetulle_lapselle.pdf. [viitattu 25.12.2024].

Lastensuojelulaki 13.4.2007/417.

Lastensuojelulaki 7.6.2024/309.

Mankalakoti Oy. 2023 Omavalvontasuunnitelma. PDF-dokumentti. Saatavissa: https://www.mankalakoti.fi/files/ugd/1227ca_3e460b8e3a1c45079fdde59ba85ad63.pdf [viitattu 19.3.2025].

Minilex. 2025. Lastensuojelun laatusuosituksset. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://www.minilex.fi/a/lastensuojelun-laatusuosituksset> [viitattu 11.2.2025].

Neuvonen, M. 2016. Lastensuojelun sijaishuollon vaikuttavuus, tavoitteet ja niihin vastaaminen lastensuojelun sijaishuollossa ja jälkihuollossa. Itä-Suomen yliopisto. Yhteiskuntatieteiden laitos. Pro gradu- tutkielma. PDF-dokumentti. Saatavissa: https://erepo.uef.fi/bitstream/handle/123456789/17447/urn_nbn_fi_uef-20161184.pdf [viitattu 25.12.2024].

Päijät-Hämeen hyvinvointistrategia 2023–2025. 2023. Päijät-Hämeen hyvinvointialue. PDF-dokumentti. Saatavissa: https://www.paijatha.fi/wp-content/uploads/2022/06/Paijat-Hameen_hyvinvointialue_strategia.pdf [viitattu 27.1.2025].

Pope, C. & Mays, N. 2020. Qualitative Research in Health Care. Edition 4. painos. Iso-Britania: John Wiley & Sons. E-kirja. Saatavissa: <https://ebookcentral.proquest.com/lib/xamk-ebooks/reader.action?docID=5987277&ppg=6> [viitattu 10.2.2025].

Prendeville, P & Kinsella, W. 2022. Ethics, values and Values Based Practice in educational psychology. *Cambridge Journal of Education* 6, 735–757. Verkkolehti. Saatavissa: <https://research-ebSCO-com.ezproxy.xamk.fi/c/b3hkfh/search/details/2zojlcnwkf?db=afh%2Cpdh%2Cpsyh%2Cc8h%2Cnlebk%2Ceric%2C8gh%2Clxh%2Cmedm%2Cddu%2Cs3h%2Ctrh&limiters=FT%3AY%2CRV%3AY%2CDT1%3A2020-01-10%2F2025-01-10&q=ethics+or+ethical+issue+OR+ethic+OR+the> [viitattu 10.1.2025].

Purjo, T. 2012. Väkivaltaisesta nuoruudesta vastuulliseen ihmisyyteen. Tampereen yliopisto. Kasvatustieteiden tiedekunta. Väitöskirja. PDF-dokumentti. Saatavissa: https://d1wqtxts1xzle7.cloudfront.net/55401742/978-951-44-8267-0-libre.pdf?1514560979=&response-content-disposition=inline%3B+filename%3DVakivaltaisesta_nuoruudesta_vastuullisee.pdf&E

[xpi-res=1705017231&Signature=RLCQ3L4up19UN0UuDKpR2KTYi6F1EYYxFFIMQFKaA5](#) [viitattu 9.1.2025].

Rimpelä, M. 2018. 4 Lastensuojelun selvitysryhmän (2013) ehdotusten toimeenpano: Kansalliset kehittämistehtävät ja arvioinnit. Lastensuojelun uudistukset, liian pieniä tekoja. Lastensuojelun Keskusliiton verkkojulkaisu 3. Helsinki: Lastensuojelun keskusliitto. PDF-Dokumentti. Saatavissa: <https://www.lskl.fi/wp-content/uploads/Lastensuojelun-uudistukset-liian-pienia-tekoja.pdf> [viitattu 9.1.2024].

Salmela, E. 2024. Tuntuu mielestäni juhlalliselta, kun vihdoinkin on lastensuojelulaki toisessa käsittelyssä. Vuoden 1936 lastensuojelulain säätämiseen johtaneet syyt. Oulun yliopisto. Historian tiedekunta. Pro gradu-tutkielma. PDF-dokumentti. Saatavissa: <https://oulurepo oulu.fi/bitstream/handle/10024/52684/nbnfioulu-202411136736.pdf;jsessionid=1EFB659711C07F0334DDC46DD66F32D9?sequence=1> [viitattu 10.9.2024].

Schmidty , J. 2023. Geography and ethics II: Justification and the ethics of anti-oppression. *Progress in Human Geography* 4, 859–869. Verkkolehti. Saatavissa: <https://research-ebSCO-com.ezproxy.xamk.fi/c/b3hkhf/search/details/ftxd7rcrbn?db=afh%2Cpdh%2Cpsyh%2Cc8h%2Cnlebk%2Ceric%2C8gh%2Clxh%2Ccmedm%2Cddu%2Cs3h%2Ctrh&limiters=FT%3AY%2CRV%3AY%2CDT1%3A2020-01-10%2F2025-01-10&q=the+ethics+of+the+individual+OR+formati> [viitattu 13.1.2025].

Sipilä, A. 2011. Sosiaalityön asiantuntijuuden ulottuvuudet. Itä-Suomen yliopisto. Yhteiskuntatieteiden ja kauppatieteiden tiedekunta. Väitöskirja. PDF-dokumentti. Saatavissa: https://erepo.uef.fi/bitstream/handle/123456789/10477/urn_isbn_978-952-61-0537-6.pdf [viitattu 9.1.2025].

Sosiaali- ja terveysministeriö. 2020. Mielenterveysstrategia. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://stm.fi/mielenterveysstrategia> [viitattu 27.3.2025].

TENK. 2023. Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa. PDF-dokumentti. Saatavissa: https://tenk.fi/sites/default/files/2023-03/HTK-ohje_2023.pdf [viitattu 10.2.2025].

Terveysten- ja hyvinvoinnin laitos. 2024a. Erilaisia mahdollisuuksia järjestää sijaishuolto. Lastensuojelun käsikirja. WWW-dokumentti Saatavissa: <https://thl.fi/julkaisut/kasikirjat/lastensuojelun-kasikirja/lasten-ja-nuorten-lastensuojeluopas/lastensuojelun-toiminta/sijaishuolto/erilaisia-mahdollisuuksia-jarjestaa-sijaishuolto> [viitattu 27.12.2024].

Terveysten- ja hyvinvoinnin laitos. 2024b. Lastensuojelulaitokset. Lastensuojelunkäsikirja. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://thl.fi/julkaisut/kasikirjat/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/sijaishuolto/sijaishuollon-muodot/lastensuojelulaitokset#Henkilökunnan%20määrä> [viitattu 6.1.2025].

Terveyden- ja hyvinvoinnin laitos. 2024c. Lastensuojelun arvot ja periaatteet. Lastensuojelun käsikirja. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://thl.fi/julkaisut/kasikirjat/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/mita-on-lastensuojelu/lastensuojelun-arvot-ja-periaatteet> [viitattu 9.1.2024].

Terveyden- ja hyvinvoinnin laitos s.a. Sotkanet. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://sotkanet.fi/sotkanet/fi/taulukko?indicator=szbMCQUA®ion=s05LAWA=&year=sy5zta7U0zUEAA==&gender=t> [viitattu 6.1.2025].

Tuomi, J & Sarajärvi, A. 2018. Laadullinen tutkimus- ja sisällön analyysi. Helsinki: Tammi. E-kirja. Saatavissa: <https://www.ellibslibrary.com/reader/9789520400118> [viitattu 11.11.2024].

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Jyväskylä: Gummerus.

Vilka, H. 2021. Tutki ja kehitä. 5., päivitetty painos. Jyväskylä: PS-kustannus. E-kirja. Saatavissa: <https://www.ellibslibrary.com/reader/9789523701731> [viitattu 11.10.2024].

Wa-Mbaleka, S. 2019. Ethics in Qualitative Research: A Practical Guide. PDF-dokumentti. Saatavissa: <https://journals.aiias.edu/info/article/view/51/42> [viitattu 10.2.2025].

LIITTEET

Liite 1 (1/4)

Tietosuojailmoitus sovellettavaksi opiskelijoiden opinnäytetöihin

(Tietosuojalaki 2018/1050, EU:n yleinen tietosuoja-asetus 2016/679)

Pyydämme sinua osallistumaan Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulun (Xamk) opintoihin sisältyvään opinnäytetyöhön liittyvään tutkimukseen/selvitykseen tms.

Opinnäytetyöhön osallistuminen on täysin vapaaehtoista ja voit keskeyttää osallistumisesi koska tahansa. Mikäli keskeytät tutkimuksen tai peruutat suostumuksen, keskeyttämiseen ja suostumuksen peruuttamiseen mennessä kerättyjä tietoja voidaan käyttää osana tutkimusaineistoa.

Tässä tietosuojaselosteessa kuvataan, miten henkilötietojasi käsitellään opinnäytetyössä, mitä oikeuksia sinulla on ja miten voit vaikuttaa tietojesi käsittelyyn.

1. Opinnäytetyön rekisterinpitäjä

Rekisterinpitäjä on ihminen (esim. opinnäytetyöntekijä) tai organisaatio, joka määrittelee henkilötietojen käsittelyn tarkoitukset ja keinot.

Tämän opinnäytetyön rekisterinpitäjä on
Lotta Kontkanen

2. Opinnäytetyön suorittajat

Lotta Kontkanen opinnäytetyöntekijä
Opinnäytetyön ohjaava opettaja

3. Mihin tarkoitukseen henkilötietojani kerätään ja käsitellään?

Henkilötieto rekisteriä (haastattelu nauhoitteita) kerätään opinnäytetyön tutkimusta varten.

4. Millä perusteella henkilötietojani käsitellään opinnäytetyössä?

Henkilötietoja käsitellään seuraavalla yleisen tietosuoja-asetuksen (EU 679/2016 6.1 a) mukaisella perusteella:

- tutkittavan suostumus
 rekisterinpitäjän lakisääteisen velvoitteen noudattaminen

Liite 1 (2/4)

- yleistä etua koskevan tehtävän suorittaminen (tieteellinen tai historiallinen tutkimus tai tilastointi tai aineiston arkistointi) rekisterinpitäjälle kuuluvan julkisen vallan käyttäminen
 rekisterinpitäjän tai kolmannen osapuolen oikeutettujen etujen toteuttaminen.

5. Opinnäytetyön aihe ja kesto

Opinnäytetyön aihe: Miten työntekijät kokevat eettisen kuormituksen erityistason lastensuojelun sijaishuollossa.

Opinnäytetyön kesto: 2023-2025

6. Mitä tietoja minusta käsitellään?

A. Haastattelut nauhoitetaan ja nauhoitteet voidaan luokitella tunnistettaviksi henkilötiedoiksi. Haastattelujen yhteydessä ei kerätä henkilötietoja tai nimitietoja.

B. Kerätäänkö ja käsitelläänkö opinnäytetyössä arkaluonteisia tietoja?

Opinnäytetyössä ei kerätä ja käsitellä arkaluonteisia henkilötietoja.

TAI

Opinnäytetyössä käsitellään seuraavia arkaluonteisia henkilötietoja:

- Rotu tai etninen alkuperä
 Poliittiset mielipiteet
 Uskonnollinen tai filosofinen vakaumus
 Ammattiliiton jäsenyys
 Geneettiset tiedot

Biometristen tietojen käsittely henkilön yksiselitteistä tunnistamista varten

Terveys

Luonnollisen henkilön seksuaalinen käyttäytyminen tai suuntautuminen

Mikä on arkaluonteisten henkilötietojen käsittelyperuste?

Liite 1 (3/4)

Tutkittavan/osallistujan suostumus

Tieteellinen tai historiallinen tutkimus, tilastointi tai aineiston arkistointi

Tutkittava/osallistuja on saattanut käsiteltävät arkaluonteiset tiedot julkisiksi

Muu peruste (mikä?):

7. Mistä lähteistä tietoni kerätään?

Haastattelujen nauhoittaminen.

8. Luovutetaanko henkilötietojani kolmansille osapuolille?

Ei. Haastattelu nauhoituksia ei luovuteta kolmansille osapuolille.

9. Käsitelläänkö tietojani EU:n tai ETA:n ulkopuolella?

Ei käsitellä.

Xamkissa käytetään tallennustilana pilvipalveluita (Teams ja OneDrive). Microsoft saattaa siirtää näihin palveluihin tallennettua tietoa tai niiden varmuuskopioita EU:n tai ETA-alueen ulkopuolelle. Microsoftin tietosuojalauseke on luettavissa osoitteesta: <https://privacy.microsoft.com/fi-FI/privacystatement>

10. Kuinka kauan henkilötietojani säilytetään?

Haastattelu nauhoitteita säilytetään opinnäytetyön julkaisuun asti.

11. Miten henkilötietoni säilytetään ja suojataan?

Haastatteluiden nauhoittaminen suoritetaan matkapuhelimessa olevalla nauhoitussovelluksella. Sovelluksesta ne siirretään tietokoneelle ja siellä olevaan pilvipalveluun. Puhelimesta tallenteet poistetaan samana päivänä, kun nauhoitus on tapahtunut. Tietokoneella tallenteet ovat vahvan tunnistetiedon takana.

12. Miten voin käyttää tietosuojasetuksen mukaisia oikeuksiani?

Yhteyshenkilö tutkittavan oikeuksiin liittyvissä asioissa, johon voi ottaa yhteyttä on:

Lotta Kontkanen

a) Suostumuksen peruuttaminen (tietosuoja-asetuksen 7 artikla)

Liite 1 (4/4)

Sinulla on oikeus peruuttaa antamasi suostumus, mikäli henkilötietojen käsittely perustuu suostumukseen. Suostumuksen peruuttaminen ei vaikuta suostumuksen perusteella ennen sen peruuttamista suoritetun käsittelyn lainmukaisuuteen.

b) Oikeus saada pääsy tietoihin (tietosuoja-asetuksen 15 artikla)

Sinulla on oikeus saada tieto siitä, käsitelläänkö henkilötietojasi ja mitä henkilötietojasi käsitellään. Voit myös halutessasi pyytää jäljennöksen käsiteltävistä henkilötiedoista.

c) Oikeus tietojen oikaisemiseen (tietosuoja-asetuksen 16 artikla)

Jos käsiteltävissä henkilötiedoissasi on epätarkkuuksia tai virheitä, sinulla on oikeus pyytää niiden oikaisua tai täydennystä.

d) Oikeus tietojen poistamiseen (tietosuoja-asetuksen 17 artikla)

Sinulla on oikeus vaatia henkilötietojesi poistamista tietyissä tapauksissa.

e) Oikeus käsittelyn rajoittamiseen (tietosuoja-asetuksen 18 artikla)

Sinulla on oikeus henkilötietojesi käsittelyn rajoittamiseen tietyissä tilanteissa kuten, jos kiistät henkilötietojesi paikkansapitävyyden.

f) Vastustamisoikeus (tietosuoja-asetuksen 21 artikla)

Sinulla on oikeus vastustaa henkilötietojesi käsittelyä, jos käsittely perustuu yleiseen etuun tai oikeutettuun etuun. Tällöin ammattikorkeakoulu ei voi käsitellä henkilötietojasi, paitsi jos se voi osoittaa, että käsittelyyn on olemassa huomattavan tärkeä ja perusteltu syy, joka syrjäyttää oikeutesi.

Oikeuksista poikkeaminen

Tässä kuvatuista oikeuksista saatetaan tietyissä yksittäistapauksissa poiketa tietosuoja-asetuksessa ja Suomen tietosuojalaissa säädetyillä perusteilla siltä osin, kuin oikeudet estävät tieteellisen tai historiallisen tutkimustarkoituksen tai tilastollisen tarkoituksen saavuttamisen tai vaikeuttavat sitä suuresti. Tarvetta poiketa oikeuksista arvioidaan aina tapauskohtaisesti.

Valitusoikeus

Sinulla on oikeus tehdä valitus erityisesti vakinaisen asuin- tai työpaikkasi sijainnin mukaiselle valvontaviranomaiselle, mikäli katsot, että henkilötietojen käsittelyssä rikotaan EU:n yleistä tietosuoja-asetusta (EU) 2016/679. Suomessa valvontaviranomainen on tietosuojavaaltutettu.

13. Tietosuojavastaavan yhteystiedot

Xamkin tietosuojavastaava on Markus Häkkinen. Häneen saa yhteyden sähköpostiosoitteesta tietosuojavastaava@xamk.fi

Liite 2

Saatekirje

Hei olen Lotta Kontkanen opiskelija Kaakkois-Suomen ammattikorkea koulusta. Opiskelen mielenterveystyön ylempää ammattikorkea koulututkintoa.

Teen opinnäytetyötäni eettisestä kuormituksesta ja haluaisinkin sinut mukaan tutkimukseeni. Tutkimukseni käsittelee lastensuojelun erityistason sijaishuollon työntekijöiden kokemuksia eettisestä kuormituksesta.

Tutkimukseni tehdään haastatteluina ja niihin on varattu aikaa 1 tunti/ haastateltava. Tutkimukset suoritetaan kasvotusten ja niihin on varattu aika, lasketaan sinun työajaksesi. Haastattelut äänitetään ja äänityksiä säilytetään vahvan tunnistetiedon takana tietokoneellani. Haastattelu tallenteet poistetaan heti opinnäytetyön julkaisun jälkeen.

Haastatteluissa sinulta ei tulla kysymään mitään henkilö tai tunnistetietoja.

Sinulla on mahdollisuus keskeyttää tutkimukseen osallistumisesi missä kohtaa tutkimusta tahansa. Tässä tapauksessa jo mahdollinen haastattelu aineisto hävitetään välittömästi sinun osaltasi.

Saatekirjeen mukaan laitan myös esittämäni tutkimuskysymykset, jotta pääset tutustumaan niihin jo ennen haastattelua.

Kiitos jo etukäteen tulevasta yhteistyöstämme!

Mikäli sinulla tulee kysyttävää tutkimuksesta tai siinä olevista kysymyksistä, ota rohkeasti yhteyttä.

Terveisin,

Lotta Kontkanen

(Yhteystiedot poistettu)

Opinnäytetyön ohjaava opettaja

Anita Näslindh-Ylispangar

(Yhteystiedot poistettu)

Liite 3

TIETOKAN TA	HAKULAUS EKE	RAJAUKS ET	HAKUTUL OS	VALITTU OTSIKON PERUSTEEL LA	VALITTU ABSTRAKTI N PERUSTEEL LA	VALITTU KOKOTEKS TIN PERUSTEEL LA
APA PsycInfo	"child welfare workers"OR "well-being work"	Peer Reviewe d 2018- 2023	201	2	0	0
CINAHL	-//-	-//-	149	1	1	1
MEDLINE	-//-	-//-	115	0	0	0
Academic Search Elite	-//-	-//-	243	2	0	0
APA PsycArticl es	-//-	-//-	5	0	0	0
APA psycinfo	" moral distress" OR " substitute child care" AND child welfare	Peer Reviewe d 2018- 2023	7	2	1	1
Academic Search Elite	-//-	-//-	4	1	0	0
CINAHL	-//-	-//-	3	0	0	0
MEDLINE	-//-	-//-	2	0	0	0
Academic Search Elite	"moral distress and child welfare" or	Peer Reviewe d 2018- 2023	17	0	0	0

	"substitute care"					
APA PsycInfo	-/-	-/-	15	1	0	0
CINAHL	-/-	-/-	14	0	0	0
MEDLINE	-/-	-/-	11	0	0	0
APA PsycInfo	moral distress OR ethical dilemma OR moral stress AND child welfare	Peer Reviewed 2018-2023	12	2	1	0
Academic Search Elite	-/-	-/-	11	2	1	1
CINAHL	-/-	-/-	11	1	0	0
Medline	-/-	-/-	5	1	0	0
Academic Search Elite	moral distress OR ethical dilemma OR moral stress AND child welfare AND child welfare system or child protection or children's services	Peer Reviewed 2018-2023	11	0	0	0
APA PsycInfo	-/-	-/-	11	0	0	0
Chinal	-/-	-/-	10	0	0	0
Medline	-/-	-/-	1	0	0	0
YHTEENSÄ : 3						

Taulukkoluetelo

Taulukko 1. Tiedonhakutaulukko

Taulukko 2. Sisäänotto ja poissulku taulukko

Taulukko 3. Aineiston pääluokat

Taulukko 4. Esimerkki ilmausten redusoinnista ja alaluokista

Taulukko 5. Muut tulokset pääluokat

Taulukko 6. Esimerkki muut tulokset redusoinnista ja alaluokista

Kuvaluettelo

Kuva 1. Pää, ylä- ja alaluokat

Kuva 2. Muut tulokset pää, ylä- ja alaluokat